

2283

సామలూరు

భౌతయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 3

రాజమహేంద్రవరము 1-10-1980

సంచిక 23

—* ఈ సంచికలో *—

- 1) ప్రబంధ శృంగారములో శిల్ప, చమత్కృతులు.
- 2) కృష్ణమంజరి - తరిగొండ వేంకమాంబ.
- 3) 'అనాథ' కావ్యం - జాషువా మానవతావాదం.
- 4) తెలుగువారు - ఉర్దూ భాషాసేవ.
- 5) దేవయాని (ఏకాంకిక).
- 6) జానపదుల ప్రణయం.
- 7) శివశంకరులు - కవిప్రియ.

16—10—1980 సంచికలో అద్దేపల్లివారి ఋతువిలాసము, ప్రేమచంద్ గోదాన్, కృష్ణకాశ్మీరచణా శిల్పము, అన్నమయ్య సంకీర్తనలలో శృంగారరసం మొదలగునవి ఉంటాయి.

—* 1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును *—

చందా :

సంవత్సరమునకు రూ. 10—00.

అర్థసంవత్సరమునకు రూ. 5—00.

విడిప్రతి 50 పై.

★ స మా లో చ న

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

సంపుటము 3

రాజమహేంద్రవరము 1-10-1980

సంచిక 28

ప్రబంధ శృంగారములో శిల్ప, చమత్కృతులు

— శ్రీ కందనెల్లి భద్రన్న, ఎం. ఏ.

ప్రకృష్టమైన బంధముకలది ప్రబంధము అని నిర్వచనము. మూలకథను విస్తరించి వ్రాయుట, అష్టాదశ వర్ణనలు చేయుట, ఊహాఃత్పాదము. శృంగార రస పోషణము మొదలగునవి ప్రబంధాలలో కన్పట్టును శృంగార రసముపై కవులు ప్రత్యేక దృష్టిని సారించి రసవ్యంజకముగా ప్రబంధాలలో రచన సాగించినారు. కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి వంటి హేతువాదులు ఈ ప్రబంధ వర్ణనలను వీరగించుకున్నారు. విశ్వనాథకంటి మహాకవులు శిల్పదృష్టితో వీక్షించి, ప్రశంసించి, ప్రశంసార్హమగు విమర్శలను వెలువరించినారు. కవులయొక్క దేశకాలపరిస్థితులను, కవి యుద్దేశమును దృష్టి శుంధించుకుని పాఠకుడుచూచినపుడే ఆయా కావ్యములయందలి వైశిష్ట్యము గోచరించును. మన ప్రబంధాలలో శృంగారి వర్ణనయందు ఆయా కవులు కలక్షణ శైలిలో రచించి ఎవరికి వారే సాటియని యపించుకున్నారు.

శ్రీనాథుని శృంగారనైషధము ప్రబంధ రచనకు ఒకవడి దిద్ది మార్గదర్శకమైనది. రాయల కాలములో రాయలతోపాటు అతని ఆస్థానకవులు ఒకరినిమించిన రచన మహాకరులే అపురూపమైన ప్రబంధ

ములను వెలువరించినారు. గాయలవారి ఆముక్త మాల్యద, అల్లసానివారి మనుచరిత్ర, తిమ్మన 'పారిజాతాపహరణము', రామరాజ భూషణుని 'వసుచరిత్ర', తెనాలి రామకృష్ణుని పాండురంగమాహాత్మ్యము, నూరన కళాపూర్ణోదయము, ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము; మొ॥నవి తెలుగు సరస్వతికి మణిహారములు. ఈ ప్రబంధము లధికంగా వెలువడిన కారణంగా రాయల కాలమును ప్రబంధయుగము అందును. 17వ శతాబ్దిలో చేమకూర వేంకటకవి విజయవిలాసము, ముద్దుపళని రాధికా సాంత్వినము శిష్యకోదగిన ప్రబంధములు. తెలుగు సాహిత్యములో శృంగార తరంగా పేర్కొనదగిన గ్రంథములింకను లేవు. వేంకటపతి శకాంక విజయము; పిల్లలమఱి 'శృంగార కావ్యంతలము'; కనుపర్తి అబ్బయ్యమాత్యుని అఃకర్షణ చరిత్రము; కందుకూరి రుద్రకవి నిరంకుశోపాఖ్యానము; నారంగు తమ్మయ్య వైజయంతి విలాసము; పొచిమంచి తిమ్మకవి సీలానుందరీ పరిణయము; వినుకొండ వల్లభ రాయని క్రీడాభిరామము; విశ్వనాథ శృంగారవీధి మొదలగునవి గణించవచ్చును. మచ్చునకు కొన్ని ప్రబంధములలోని శృంగార వర్ణనా శిల్పవిశేష,

చమత్కారములను వివరించుట ప్రకృత వ్యాస ఉద్దేశము.

మనుచరిత్రము :

అల్లసాని పెద్దన మనుచరిత్రలో నాయిక వరూధిని ప్రబంధ నాయికలలో పేరెన్నికగన్నది. మనుచరిత్రలోని వరూధిని ప్రవరాఖ్య ఘట్టముమిక్కిలి రసవంతమైనది. గృహస్థుడైన ప్రవరుడు పుణ్య తీర్థ సందర్శనా కాలమున నొక సిద్ధుని వలన పాదలేపమును పొంది తత్సహాయమున హిమవత్సరమును దర్శించి తన్మయుడగును. మంచురలన కరిగిపోయిన పాదలేపమును చూచి యింటికేగు విధమెఱుంగక నటనచరించు సమయమున నలకూబర స్పృశుడైన ప్రవరుని వరూధిని యను అస్పృశు.

చూచి, ఝళం ఝళత్కటక

నూచిత వేగ పదార విందయై
లేచి జంచులున్ దులుము

లేనను మల్లనాడ నయ్యెడన్
బూచిన యొక్కపోక నును

బోదయి జేరి విశోక ప్రభా
వీచికలన్ దదీయ పద

వీ కలశాంబుధి వెల్లిగొల్పుచున్.

ఉన్నదట. ఆమె పాదారవిందము లనున్న అందియలు ఝళం ఝళన్నా

దము చేతుగా నతి సంధ్రమముతో లేచి కుచంబులు, కొప్పును, లేతనడుము నల్లల నాడగా కొనక పోక చెట్టు బోదె నాను కొని నిలుచుండెను. ఆమె యెంత సోయ గముతో లేచి నిలుచున్నదో అట్టి దృశ్యము పాఠకుల కనులముందు నిలుచు నట్లు వర్ణించుట యిందలి విశేషము. అల్ల సానివారి పద్యములో వరూధిని యంది యల యుళం యుళ నాదాలు కూడా పాఠ కులకు వినిపించినారు.

ప్రవరాఖ్యుడు వరూధినినిఁ జూచి 'ఎవ్వ తెలివు భీతహరి జేతుణ?' యని సం బోధించి, తాను, త్రోవఁ దప్పితినిని చెప్పి కొని ఇంటికిపోవు తెలుగుడుగను. అప్పుడు హోయలూప్పుగ పరిహాసముగ నవ్వి వరూ ధిని యిట్లన్నది.

'ఇంతలు కన్నులుండఁ దెరు

వ్వరి వేడెడు భూసురేంద్ర! యే కాంతము నందునున్న జవ

రాండ్ర నెపందిడి పల్కరించు లా గింతియ గాక నీ వెలుగ

వే మునువచ్చిన త్రోవ చొప్పు నీ కింత భయంబు లేకడుగ

నెల్లిద మైతిమె? మాట లేటికిన్'

'ఇంత పెద్ద కన్నులుండగా దారి యెవరి నడుగుతావు? ఏ కాంతములోనున్న జవరాండ్రను పల్కరించు నె ప ము గాక నీ వెలుగవా మును వచ్చిన త్రోవ. నీకు కొంచెమైనను భయము లేక యడుగుటకంత చులకనైతిమా! మాటలేల?' అని బెదరింపు ఇందలి సామాన్యార్థము. కాని ఇందు వరూధిని వర్మగర్భంగా 'ఇంతలు కన్నులున్న దానిని వేచుండగా దారి వేరెవ్వరి నెందుకు అడుగుతావు. అనుకూలమును గ్రహించియే పల్కరించి తివి. పోవలిననుకొన్న నీకు త్రోవ తెలియదా! నీకు ఏమాత్రము భయములేదు. ఇర్వురి మిండ్లందు భావముల తెలిసి కొంటి మింక మాటలెందుకు' అను తన మనోభావమును స్ఫురింపజేసింది. వరూ ధినిని ఇంత చమత్కారముగా మాట్లాడిం

చుటలో అల్లసాని వాని అల్లిక జిగిలిగి బాగా కనిపిస్తుంది.

కొంత సేపటికి ప్రవరుడు గుముఖుడు కాకపోయేసరికి లాభములే దని తలంచి నిక్కము దాపనేల ధరణీసుగనందన యంటూ తన నిజ మనోభావమును లేట పఱచినది. ఇంద్రియ సుఖమే పరబ్రహ్మ నందమని వచించినది. అయినను ప్రవరుడు 'మాతలక్షీ పథ్యాగమ నూత్రపంక్తి కివ పోమి సంప్రదాయార్థముల్' అని తృణీకరించినాడు. వరూధినిని స్పృహజెంది 'వనిత తనంత తావల చివచ్చిన చుల్కన గావె యేరికిన్' అని తలపోసినది. ఇంక మాటల పని అయిపోయినది. ఊరకుండి నచో ప్రవరుడు పోవునట్లుతోచు నున్నది. అభిమానమును మించిన విరహ తాపము ఆమెను ఉక్కిరిబిక్కిరి చేయుచున్నది. కాబట్టి వరూధిని చేయునదిలేక 'వెతలం బెట్టకు మింక నన్నునుచు' నీవీ బంధ మూడగా, కొప్పువీడగా తను వనెడి లత పులికింపగ అనునయాలాపాతిదీ నాస్యయై ప్రవరుని కాగిలించుకొని అధర మాసింప బోవును. అప్పుడు పద్యము

'ప్రాంచ ద్భూవణ బాహుమూల

రుచితోఁ బాలిండ్లు పాంగారఁ బై యంచుల్ మ్రోవగఁ గొంగరించి

యధరంబాసింప హా శ్రీహరీ!

యంచున్ బ్రాహ్మణుఁ డోరమోమిడి

తదీయాంస ద్వయంబంటి పా మ్మంచున్ ద్రోచెఁగలంచునే సతులమా యల్ ధీరచిత్తంబులన్'

ధీర చిత్తములను సతుల మాయలు సంచలింపఁజేయఁజాలవని పెద్దన ప్రవరుని పాత్రను సమర్థిస్తూ అప్పటి సంఘటనను పాఠకుల కనులకు కట్టినట్లు వర్ణించుట ఇందలి వైశిష్ట్యము.

పారిజాతాపహరణము :

నంది తిమ్మన 'పారిజాతాపహరణము' లోని సత్యభామశ్రీకృష్ణుని ముద్దులగుమ్మ, శృంగార రసాధి దేవత. నారదుడు వచ్చి

రుక్మిణి ఇంటిలో కృష్ణునకు పారిజాతము నిచ్చుట, అద్దాని నా నల్లనివాడు భోజా తృజకిచ్చుట, నారదుడు రుక్మిణి అందము పారిజాతమువలన అతిశయించిన దని పొగడుట జరిగినది. కేవల పొగడ్త వలన నారదుని మనసు తృప్తికాలేదు కనుక

'చక్కని దాననంచు నెల

జవ్వని నంచు జగంబులోనఁ బే

రెక్కిన దాన నంచుఁ బతి

యెంతయు నా కనుర క్తు డంచుఁ దా నిక్కుచు నిట్టవీగుచు గ

ణింపను కొంతల సత్య యంతెడన్

స్రుక్కక యున్నె నీ మహిమ

నూచినఁ బోటులు విన్నివించినన్'

అని రుక్మిణితో సత్యభామా ప్రసక్తిని దెచ్చి కలహ బీజము నాటినాడు. ఈ ప్రసక్తి జరుగున్న కథ కంతకు నాయువు పట్టు. ఈ పద్యమునందు నార దుడు అలవోకగా యన్నట్లు తోచదు. 'బోటులు విన్నవించినన్, స్రుక్కక యున్నె' వంటి పదములనుబట్టి చెలి కత్తెలు సత్యభామతో ఇచ్చటి విషయ మంతయు విన్నవించి కలహబీజము నాట విలయుననియే యతని యుద్దేశమైనట్లుఁ తోచును. ఎట్టేనను అతని సంకల్పము నెరవేరినది.

సత్యభామ అభిమానము దెబ్బతిన్నది. హృదయములో త్రోధమునిండినది. సర్వాలంకారములను వీడి కోపగ్రహములో మునుగు వెట్టినది. గోపాలుడు అనుమాన ముతోనే సత్యభామాదేవి ఇంటికి వచ్చి నాడు. నిజమై కన్పించినది. మునుగున నున్న సత్య చెంతకుఁజేరి తాలవృంత ముతో పీచినాడు. ఎంతయో అనునయించి నాడు. ఫలితం లేకపోగా పాటలగంధి చిత్తముఁ బాటిలు కోపధరంబు దీర్ప 'మృగుపల్లక కోమల తక్పద ద్వయీ పాటలకాంతి మాలిమణి పంక్తికి వన్నియ వెట్ట నా జగన్నాటక నూత్రధారి యదు నంచను డర్మిలి మ్రొక్కె' ననుటలో

సత్యభామ ముకుందార్థము, కృష్ణుని జగ
న్నాటక నూత్ర ధారిత్యము అనగా
అన్నీ తెలిసినవాడు ఏపనిఎందుకు చేస్తాడో
ఎవరికి తెలుసుననుట తిమ్మన రమ్యముగా
చెప్పినాడు. బ్రహ్మ, ఇంద్రాది దేవతల
పూజకు నిలయమైన మన్మథుని తండ్రి
శిరము అక్కడ వామ పాదంబునఁ దొల
గం త్రోచె లతాంగి యన్న విషయమును
'అట్లయగు నాథ లేరముల్నేయఁ బేరలు
కం జెందిన యట్టి కాంతలుచిత వ్యాపా
రముల్నేర్తురే' యని తిమ్మనకవి సమర్థించి
నాడు. ఇది యెంతవరకు సముజసమి
కనుబొమ లెగుర వేసేవాళ్ళూ ఉన్నారు.
కాని కృష్ణుడు మాత్రము

'నను భవదీయ దాసుని మ
నంబున నెక్కువుఁ గిన్నబూని తా
చినయది నాకు మన్ననయ
చెల్వగు నీ పద పల్లవంబు మ
త్తను పులకాగ్ర కంటక వి
తానము దాకిన నొచ్చునంచునే
ననియెద నల్క మానవుగ
దా యిక్కనైన నరాళ కుంతలా'

అన్నాడు సత్యభామతో. ఇందు సత్య
భామ నిజ మనస్స్వభావ మెఱింగి తదను
గుణంగా మలచుకున్న ఉదాత్త శృంగార
రసస్ఫూర్తి నొందిన దక్షిణ నాయకుడైన
శ్రీకృష్ణుని హృదయము మాత్రమే కని
పిస్తుంది. కాని స్త్రీలౌలత్యము, అమర్థత
కాదు. ఈ విధముగా ఆయా గన్ని వేషము
లందు తదనుగుణముగా రమ్యమును పోషిం
చుటలో తిమ్మన అనన్య సామాన్య ప్రతి
భను చూపించినాడు. పారిజాతాపహరణ
కావ్యములోని సత్యభామ పాత్ర కవి
తిమ్మనయొక్క విలక్షణ సృష్టి.

విజయ విలాసము :

చేమకూర వేంకటకవి 'విజయ విలా
సము' ప్రతిపద్య చమత్కృతితో కూడిన
శృంగార ప్రబంధము. అర్జునుడు తీర్థ
యాత్ర పేరిట జరిపిన విలాసయాత్రలో

ఉల్లాసీ, చిత్రాంగదా, ముభద్రలను వివా
హ మాడుట అందలి ఇతివృత్తము. ముభ
ద్రను పొందుటకై, బలరాముని నమ్మిం
చుటకై అర్జునునకు యతివేషము వేయక
తప్పింది కాదు.

'ఉండెబో కాంత రసమెల్ల నుట్టి పడగ
నంగనల పొందురోసి సన్యాసి యగుట
గద యుచిత మెందునా నవమదన మూర్తి
యంగనామణిఁ గోరి సన్యాసియయ్యె'

నని ఈ పద్యములో లోకప్రవృత్తికి,
కథావకాశమును జోడించుకొని విరోధా
భాసాలంకారముతో, జెప్పటలో ఐదు
త్కారమున్నది.

కుహనా సన్యాసి యని తెలియక
అర్జునునకు ముభద్ర సేవలు చేస్తున్నది.
అర్జునుని మీది ప్రేమకొద్ది యాలితాంగి
ఆ సన్యాసికి పుణ్య తీర్థములందక్కడైన
తీర్థయాత్రకు వెడలిన పాండవ మధ్యము
డైన 'నరుని' అందందు నరుఁగానరుగా
యని యడుగుటకు ముందు అర్జునుని
ఆకారమిట్లుండునని చెప్ప దొడంగినది.

ఎగుబుజంబులవాడు మృగరాజ మధ్యంబు
పుడికి పుచ్చుకొను నెన్నడుమువాడు
నెఱి వెండుకలవాడు నీలంపు నికరంపు
మెఱుగుఁ జూచున చాయ మేనివాడు
గొప్ప కన్నులవాడు కోదండ గుణకిణాం
కములైన ముంజేతు లమరు వాడు
బవిరి గడ్డమువాడు పన్నిదంబిడి డాఁగ
వచ్చు నందపు వెన్ను మచ్చవాడు
గరగరనివాడు నవ్వు మొగంబువాడు
చూడఁ గలవాడు మేలైన సొబగు వాడు
వావి మేనత్తకొడుకుఁ గావలయు నాకు
నర్జునుండు పరాక్రమోపార్జునుండు

అర్జునుని సుభద్ర చిననాటి నుండియే
ప్రేమిం గుచున్నది. తీర్థ యాత్రకుబోకముం
దెప్పుడు చూచినదో! మళ్ళీ ఆతనిని కలుసు
కోవాలనే తపన యా మిలోనున్నది.
అందుకే సన్యాసి కదామని యడిగింది.

అర్జునుని పట్ల తనకున్న శ్రద్ధ ఆ కన్యాసి
కెట్లుండును? అని యామె ఊహ ఆతడు
వేరొకరినిఁ జూచి అర్జునునిగా భావించి
నచో తనకు తన బావగురించి తప్పుడు
సమాచారము అందే అవకాశమున్నదని
తలంచి ఇట్లు చెప్పుటలో అర్జునునిపై
సుభద్రకఁగల ప్రగాఢమైన ప్రేమనిగూ
ఢముగా న్యోతిక మగుచున్నది.

ఇట్లుండగా నా కుహనా సన్యాసికి
సుభద్ర సోయగములను జూచు నాశచే
విరహామలిశయించి ప్రేమసి కనుల
యెదుట నున్నపుడూ, లేనియపుడును
ఒక్క తీరయ్యెనని నిరాహారుడయిన్న
యతిం డప్పటి పరిస్థితి నెంత అందము
గానో జీర్ణించుకున్న పద్యము

'మానుపు నైపదు సంతోషమున భుజింప
వెనుక నైపదు చింత చేతను భుజింప
బాలకడ నున్న యపు డెడఁబాసినపుడు
నొక్క తీరయ్యె భరతవంశోత్తమునకు'

అనునది. దీనికంతయు కారణము
కుహనా సన్యాసి యర్జునుడని యెఱిగిన
సుభద్ర సిగ్గుపడి ప్రమద వసాంతరమునకు
పోవుట మానినది. ఇట్లు ప్రమదవనములో
నర్జునుడు. అట అంతఃపురములో సుభద్ర
ఒండొరులు కలుసుకు నేసాహసముచాలక
విరహముతో నొకరి నొకరు తలంచుకొను
చున్నారు. ఇదే పరిస్థితిలో వదినెలు సుభ
ద్రతో మేలము లాడ దొడంగిరి. అందు
సత్య కొంచెము గడసరి కనుక

'క్రాగి యున్నది మిగుల నంగంబుచూడఁ
గలవరించుచు నున్నది కలదొ యేమొ
సోకుడల్ల సన్యాసికే చూపవలయు
భామ నని పల్కె నాసత్యభామ నగుచు'

లోకములో సామాన్యముగా గాలి
సోకుడునకు సన్యాసులకు చూపింతురు.
తల్లక్షణములను పోలిన విరహామను గాలి
సుభద్రకు సోకింది. విరహకారణమైన
అర్జునుని వల్లనే యది మానునట్టిది. సన్యాసి
అర్జునుడని రుక్మిణీ సత్యులకు లొలుతనే

కృష్ణ మంజరి - తరిగొండ వేంకమాంబ

- ౧ -

ఇది ఒక శతకం అయితే కవయిత్రి దీనిని ద్వీపదలో అందునా మంజరీ ద్వీపదలో సాగించారు. గ్రంథనామం 'కృష్ణ శతకం' అని కాకుండా 'కృష్ణమంజరి' అని ఉంచడంలోనే ఆ విశేషం స్పష్టమౌతోంది.

వెంకమాంబ జీవితకాలం 19వ. శ. మధ్యభాగ మన్న బ్రాహ్మదొర అభిప్రాయంతోనే పలువురు విమర్శకులు ఏకీభవిస్తున్నారు.

ఈ కృతి మంజరీ ద్వీపద రూపంలోని శతకం అన్నాం. ద్వీపద తెలుగు సాహిత్యంలో ఒక ప్రత్యేక కాఖగా ప్రతిష్ఠ గడించింది. మార్గ, దేశ అనే రెండు సంప్రదాయాలుగా ప్రవర్తిల్లిన తెలుగు సాహిత్యంలో 'ద్వీపద' అనేది పేరును బట్టి పద కవితకు సంబంధించినది.

ఇది మాత్రా ఛందస్సుకి చెందిన రెండు పాదాలు కల్గిన రచన. ఒక్కో పాదానికి మూడింద్రగణాలు, ఒక సూర్యగణం

ఉంటాయి. పాదంలోని మూడో, గం మొదటి అక్షరంపై యతి. ఏ పాదం యతి ఆ పాదంలో సరి అలాటి రెండు పాదాల్ని ప్రాస కలుపుతుంది.

ప్రాసలేని ద్వీపద 'మంజరి' అవుతుంది.

ఇక శతకాలంటే భగవన్ను తిరుపాల్వైస ముక్తక కావ్యాన్ని. 'కథా నూత్ర సంబద్ధత'తో పనిలేకుండా వేటికీ వే స్వతంత్రతలై వుంటాయి కాబట్టి ముక్తకాలాతాయి. సాధారణంగా వీటిలో శత పద్యాలుంటాయి-కాబట్టి ఆపేరువచ్చింది. అయితే సంఖ్యతో నిమిత్తం లేకుండా శతకాలు చెప్పినవారూ ఉన్నారు శతకాల్లో ప్రతిపద్యం చివర సమానమైన మకుటం వుంటుంది. సాధారణంగా మకుటం సంబోధనాత్మకమై ఏక, ద్వీ, త్రి, పద ఘటితమైగాని, పాదంలోని స్వల్ప భాగాన్నో, పాదార్థాన్నో, పాదం మొత్తాన్నో ఆక్రమించి కాని వుంటుంది.

శతకాలు సాధారణంగా గ్రంథకర్త ఆత్మభావాల్ని ప్రకటించేవి గవుంటాయి. 'కృష్ణ' మకుటంలో మొత్తం నూట ముప్పై ఏడు ద్వీపదలతో కూడిన ఈ 'కృష్ణ మంజరి' నుంచి వెంకమాంబగారి ఆత్మీయత్వం సుస్పష్టం అవుతుంది తాను నమ్మిన ఆ భగవంతునికి భక్తితో తన హృదయాన్ని కవయిత్రి వినయపూర్వకంగా విప్పి చెప్పకోవడం జరిగింది. ఆ వినయ పూర్వక విజ్ఞాపనలే ఈ ద్వీపదలు ఇంకా చెప్పాలంటే - ముఖ్యంగా జనన మరణ దుఃఖభరితమైన ఈ సుసార వలయాన్నుంచి తప్పించుకొని- ముక్తిని పొందే మార్గం చూపమంటూ ఎంతో ఆరాటంతో వ్యక్తం చేసుకొన్న ఆత్మని వేదన అనాలి.

కృతి ప్రారంభపు ద్వీపద శ్రీ వేంకటేశుని పేరుమీదనే సాగడం కాక, కృతి సమర్పణ కూడ శ్రీనివాసునకే నని- కృత్యంతంలో చెప్పిన

'వరభక్తితో శ్రీనివాసుని దివ్య పదయుగలికి సమర్పణ మొప్పజేసే' -

అనే ద్వీపద నుంచి తెలుస్తోంది. అయినప్పటికీ ఈ శతకంలోని 'కృష్ణ' మకుటంవల్లను మరియు కృత్యంతంలో ఫలశ్రుతిగా చెప్పిన ద్వీపద 'మొనసి కామ్యార్థమున్ మున్నిచ్చితుదను పరమ పదం బిచ్చు బాలకృష్ణుండు'

వల్లనూ, ఈ కవయిత్రికి బాలకృష్ణునిపై గల మిక్కుటమైన ప్రేమ కూడ స్పష్టమౌతోంది.

ఇక శతకంలో కవయిత్రి ఆత్మభావాల్ని ప్రకటించుకున్న తీరు 'పాపకర్మ'లు చేసి చేసి ఎన్నెన్నో జన్మల్నైతి అలసి పోయిఉన్నాను కృష్ణా! ఈజన్మలోనైన నీపాదాంబుజ మనే నావనిచ్చి నన్ను ఈ మాయాబ్ధి నుంచి చాటింపవా కృష్ణా!' అని వేడుకుంటూ 'కలలో నైతమూ నీ మూర్తి నే తప్పు ఇతరమేమీ కనిపింప నీయకో కృష్ణ' - అని అర్థిస్తూ- ఆ దివ్య మంగళరూపాన్ని సుస్పష్టంగా దర్శించు కోవాలన్న గాఢమైన వాంఛని కృష్ణునికి తెల్పుకుంటూ -

'కలనైన నీమూర్తిగాని యన్యంబు నేమైన గనుపింప నీయకే కృష్ణ, కనకరత్న ప్రభాకలిత మైనట్టి సురుచిర మకుటుంబు- నాపవే కృష్ణ, తగులైన కుటిల కుంతల యుక్తమైన సలలిత ఫాలదేశముఁ జూపు కృష్ణ, నుందర భూతా శోభితంబైన కనుగవ బెరుకు చక్కఁగజూపు కృష్ణ, మురివ గం పెంగ మొగ్గ కైవడిని కమనీయమగు నాసికముఁ జూపు కృష్ణ.

(౧౩ వ పేజీ తరువాయి)

కృష్ణుని వలన తెలిసియున్నది. రుక్మిణి పాత్రికురాలు ఎక్కువగా ఏడిపించదు. సత్యభామ శ్రీకృష్ణునే పట్టి ఆడించిన చతురురాలు. కనుక ఇక్కడ సత్యభామ మాత్రమే ఇవ్వితముగా మేలమాడుటలో బొచ్చితమున్నది.

ఈ విధముగా తొలుత పేర్కొనబడిన ప్రబంధమిన్నిటియందుకొద్దో, గొప్ప శృంగార రస సంబంధమైన కవితా శిల్పము, చమత్కారాదులు కనిపించును. వ్యాస విస్తర భీతిచే కొన్ని ప్రబంధములలోని కొన్ని యంశములు ఉటంకింపబడినవి.

శంఖ చక్ర గదాబ్జ సహితంబులగుచు
నొనరు చతుర్భాసులనుఁ జూపు కృష్ణ.
కాస్తుభ మణిహార కలితమైకంజ
నిభమైన కంఠంబు నెఱిఁ జూపు కృష్ణ.

... ..

పలుమలు విశ్వకిల్పన సేయు బ్రహ్మ
సదనమా నాభికంజముఁ జూపు కృష్ణ.

... ..

బ్రహ్మరుద్రాది దిక్పతులైన వారు
మ్రొక్కనొప్పగుపాదములఁ జూపుకృష్ణ.

... ..

... ..

ఎన్నెన్నో చిహ్నాల కిరవైన వదన
పరిపూర్ణ చంద్ర బింబాన్ని చూపమని
కోరుతూ అలా మున్నె ద్విపదల కరకు
చెప్పి చెప్పి చివరకు.

అనేక మహర్షులు అనేక విధాలుగా
బ్రహ్మ స్వరూపాన్ని అవగాహన చేసి
కోవడానికి, నిరూపించడానికి దర్శించ
డానికి, ఉపాసించడానికి ఎంతోకృషి
చేసిచేసి చివరకు ఎంతకు అంతుపట్టక, అవ
గాహనకి అండక, చెప్పశక్యం గాక-
అది (బ్రహ్మము) అంతట నిండైనదేననీ,
ఎంతైనను పూర్ణమైనదేననీ-

‘పూర్ణ మదః పూర్ణ విదం

పూర్ణాత్పూర్ణ ముదచ్యతే
పూర్ణస్య పూర్ణయాదాను

పూర్ణమేవావ శిష్యతే’

అన్నట్లుగా- అంటే అది (బ్రహ్మము)
పూర్ణము. ఇదియు (జగత్తు) పూర్ణము.
పూర్ణము నుండి పూర్ణ ముదయించినది.
పూర్ణము నుండి పూర్ణమును తీసివేసినను
పూర్ణమే మిగులును- అంటూ బ్రహ్మ
విషయ మింకా ఎంత చెప్పినా- అసంపూ
ర్ణమే అని మాటాడజాలక మానముద్ర
వహించిన మహర్షుల విషయం గుర్తించి
కాబోలు-

‘ఇదమితథ మనః గూడ దెల్ల విశ్వంబు
తానైన వస్తుతత్త్వముఁ జూపు కృష్ణ’

అని అంటారు కవయిత్రి. అంటే

‘ఇదీ అని చెప్పలేని విశ్వమే నీవైన వస్తు
తత్త్వం చూపు కృష్ణ!’ అని అడుగు
తారు.

ఎన్నెన్నో చిహ్నాలకు ఇరవైన అవ
దన పరిపూర్ణ చంద్రబింబాన్ని చూపమని
అంతసేపు కోరినా- చివరకు అపర
తత్వాన్ని తెలుసుకోవాలన్న కాంక్ష నే
వ్యక్తంచేశారు. అందుకే అంటారు. ‘ఈ
వస్తుభూత గురుకుల వాసంచేసే శక్తి నాకు
లేదు. నీవే సద్గురు స్వామివై- బోధచేసి
కడతేర్చు కృష్ణ!’ అని.

శేఖరం ఆ స్వామిని ఆలా కోరడం
మాత్రమే కాదు. తన బాధ్యత చూర్తిగా
ఆ స్వామిపైనే వేసేస్తారు ‘ఇన్నాళ్లూ
నీ కే బాధ్యుడవని తెలిసికోలే- పోయాను.
ఇప్పుడేకానా నీ దయవల్ల తెలుసుకు
న్నాను. నీ సామ్యునేను. నీవు స్వామివి.
కాబట్టి నా బాధ్యత నీకు తప్పదు’ అని
అనడం కాక ఆలా తన బాధ్యతన. తడిసి
భగవంతునిమీద వేసేసి- ఆనిశ్చింతతలో-
‘నాకిక జన్మలేనని ప్రమాణం చేసి చెప్తు
న్నాను కృష్ణ!’ అని అంటూ- ‘ఎన్ని
పుణ్యాలు చేసి ఇంత ధైర్యంగా చెప్తు
న్నాననుటంటావేమో! సమస్తపాపాలు
చేశాను. నాదుర్గుణాలు లెక్కించలే- న్ని’
అంటూ తానిక జన్మనెత్త నని చెప్పడా
నికి గల్గిన ధైర్యానికి గల కారణాన్ని
ఎంతో గడుసుపోకడతో చెప్తారు.

‘ఏ పుణ్యములు చేసి యింత ధైర్యంబు
చేసితి నంటేని చెప్పెద కృష్ణ.
పరఃగ కేఁ జేయు పాపము లిన్నియనుచు
గుఱిచేసి లెక్కింపఁ గూడదే కృష్ణ.
అతిదంభ మత్సి తాహంకారములకు
ధరను నేమూల భూతమ నైతి కృష్ణ.

... ..

అటుగాన పతిత జనాగ్రణినైతి
పలుమలు నిన్ని చెప్పఁగ నేలకృష్ణ.’

‘ఇన్ని చెప్పడ మెందుకు, పతితులలోనే
అగ్రణిని నేను. అయితే నేమి? ‘పతిత
పావనుడ’ వన్న నీ బిరుదునే పట్టుకు

న్నాను.’ అంటూ తాను జన్మనెత్త నని
ప్రమాణం చేయడంలో గల అంతర్యాన్ని
వివరించి చెప్తూ రిలా -

‘... .. నీ పతిత
పావన బిరుదు చేపట్టితి కృష్ణ.
మును పజామిగు నిమ్ముగఁ బ్రోచిపట్టి
ఘన బిరుదే నన్నఁ గడతేర్చు కృష్ణ
వస్తుభ నీరతిత పావన కీర్తి బిరుదు
పట్టితి నాకింక భయమేమి కృష్ణ.
ఈ బిరుదును ఒట్టి యింక జన్మమెత్త
నని ప్రమాణమ్ము చేయఁగవచ్చు కృష్ణ.

‘పూర్వం అజామిగుణి ప్రాచిన ఘన
మైనబిరుదు నన్నమాత్రంకడ తేర్చదా?
అదే నా ధైర్యం.’ అనీ అనగల్గినారంటే-
భగవంతుడి ముందు నైతిం అటువంటి
గడుసుపోకడ వెంకమాంబ గారి వంటి
ఆనన్య భక్తులకి చెల్లుతుండేమో!

అంతటి పరిమార్గచింతి గల్గిన ఆమెలో
లోజ్జత కూడ లేకపోలేదు. చక్కటి
లోకోత్తుల్ని కూడ సమయానికి గుర్తు
చేస్తారు.

‘నేను నీ సామ్యు, సామ్యుకల్గిన నీవు
సామ్యు తీసుకోడానికై ఇన్నిసార్లు చెప్ప
డం ఎందుకు కృష్ణ! నీసామ్యు నేను. తీసు
కోతగ్గదైతే తీసుకో. పోగొట్టదల్చితే
పోగొట్టు. దీనికోసం ఇంకా ప్రార్థించ
డం ఎందుకు?’ అంటూ భగవంతుడి
మీదే నిష్ఠురంవేస్తూ- నువ్వు ఎక్కడ
పడేస్తే నేను అక్కడేవుంటాను తర్వాత
కష్టనష్టాలు ఎవరివోగుర్తించుకో’-అంటూ
ఇలా హెచ్చరిస్తారు.

‘సామ్యు కల్గిన నీవు సామ్యుగైకొనెడి
పనికినై యిన్ని చెప్పఁగ నేల కృష్ణ.
వారి నేను నీ సామ్యునైతి నీకింక
గైకొనఁ దగియున్నఁ గైకొను కృష్ణ.
పోగొట్టఁ దలచితే పోగొట్టు దీని
నేనింక ప్రార్థింప నేలయ్య కృష్ణ.
నీవువేసిన దిక్కునే యుందు హాని
లాభంబు లెవరివో లక్షింపు కృష్ణ.’

ఈ సందర్భంలోనే కవయిత్రి- ‘కపి
కోర న్నాయం’; ‘మార్జిత కోర

న్యాయం' అనే లోకోక్తుల్ని ఉపయోగిస్తాడు.

లోతి తనపిల్లల్ని-తనతోబాటు కొమ్మ కొమ్మకి తీసుకుపోవడంలో ఏ మాత్రం జాగ్రత్త చూపకపోయినా- పిల్లలెల్లని జాగ్రత్తగా పట్టుకొని వెంట వెళ్తుంటాయి. పిల్లి మాత్రం అలాకాకుండా- పిల్లల్ని జాగ్రత్తగా తనతో తీసుకుపోయి ఒకచోట చేర్చివస్తే- మళ్ళీ తల్లి వచ్చి మరోచోటకు చేర్చేవాడు- ఆ పిల్లలు అలాగే వుంటాయి. అదే 'మార్జాల కిశోరం' మాదిరి- నేనుకూడ- నీవు పెట్టిన చోటలోనే వుంటావా. తప్ప- 'కపికిశోర న్యాయ' మాత్రంగా కూడ నాలో స్వశక్తి లేదు కృష్ణా! అంటూ భారమంతా ఆ కృష్ణ పరమాత్మ మీదే వేసి కారు కవయిత్రి-

'రహిమితి కపి కిశోర న్యాయ మాత్ర మేని స్వశక్తి నాయెడ లేదు కృష్ణ. సాలసి మార్జాల కిశోరంబు వలెనె నీవు పెట్టిన చోట నేనుండు కృష్ణ.'

ఆ విధంగా లోకన్యాయాల్ని ఏకరువు పెట్టి ఊరుకోలేదు. 'ప్రాణ ప్రయాణ సమయంలో వాతపైత్య శ్లేష్మ భాధల్లో నిన్ను మలుచునివ్వకు. పాపపు దేహాన్ని ప్రపంచ వాసనల వేపు పోనివ్వక నన్ను తరిజేర్చు'- అంటూ- కాలం సమీపించి తనను తీసుకుపోయే సమయంలో తన స్వతంత్రం ఏమీ ఉండదంటూ ముందే విన్నవించుకుంటారు.

'.....ప్రాణప్రయాణ కాలమున నీవు నా ముందట నిలువవే కృష్ణ. అలవేళ వాతపైత్య శ్లేష్మ భాధ లంటిన మఱవనీయకు నిన్ను కృష్ణ.

... ..

పాపపు దేహ ప్రపంచ వాసనల తోచనీయక నన్ను తుదఁజేర్చుకృష్ణ.

... ..

కాలంబు చేరువై కదిసి కొంపోవు తఱియగు నాసాతంతర మేమిచ్చెన్'

'అనాథ' కావ్యం - జాషువా మానవతావాదం

- శ్రీ బి. శివ

జాషువా నుహమానవతావాది. ఆయన మానవతా వాదానికి 'అనాథ' కావ్యం నిదర్శనం. ఆయన ధనంచేత, కులంచేత అట్టడుగున పడిన సమాజ లో బాధలకు గురౌతున్న పీడితుల్ని, తాడితుల్ని చూచి ఆవేదనతో కరిగిపోతాడు. బీదల బాధలు పరిష్కారం కావడానికి ఆయన నూచించే మార్గం మానవతామార్గం. సమాజ లో అట్టడుగున పడినవారిమీద ఉన్న శత్రుత్వాల వారీగా సహృదయత పెంపొందితే వారి

అంటూ 'ముక్తి పొందే ఉపాయం తప్ప కుండా చూపించు కృష్ణా!' అని ఎంతో ఆరాటాన్ని వ్యక్తంచేస్తారేలా -

'దేవనే ముక్తిఁ బొందెడి యుపాయంబు భావించు ప్రజ్ఞ తప్పక చూపుకృష్ణ అత్యాచారంబుగా నంటి నీ మాట'

తనకు లోచనవన్నీ ముగిచేసుకున్నా ననీ- తప్పొప్పుల్ని కాచి దయచూడమనీ అంటారు చివరికి-

'నిన్నిట్లు వినుతింప నేనెంత దాన తప్పొప్పులను గాచి దయఁ జూడుకృష్ణ'

శతకం చెప్పిన కవయిత్రిని మాత్రమే గాదు. ఈ శతకం కలిస్తున్న పతితలకు సైతం 'మన తప్పొప్పుల్ని కాచి దయ చూడడా ఆ కృష్ణపరమాత్మ!' అని అని పించకపోదు. కవయిత్రి భావంతో లీన మైపోయి- తానే కృష్ణునికి తన హృదయాన్ని నివేదించుకొంటున్నట్లు పతిత కూడ తాదాత్మ్యం పొందితీరుతాడని వీస్తుంది.

వేయికిపైగా నున్న శతకాల్లో- దేశీ యచ్చందంతో సరళంగా నుబోధకంగా నున్న మొకమాంబగారి ఈ కృష్ణమాజరికి కూడ ప్రశస్తమైనస్థానం ఇవ్వక తప్పదు.

— ...

పరిస్థితి మారకల దని జాషువ అభిప్రాయం. ఆ సహృదయత నే ఆయన భగవంతుని నివాసస్థానంగా భావిస్తాడు. అనాథకావ్యం అంతా ఈ అంశంమీదనే ఆధారపడియున్నది అందుచేతనే కావ్యానికి మకుటాయమానంగా మొట్ట మొదట చెప్పిన పద్యం కవి మానవతావాదానికి పరాకాష్ఠగా వుంటుంది.

"పలుల దుర్గతిఁగని గుండెగఁగి వగచు సదయహృదయులవీక్షణాఁగలములందుఁ బుట్టు గుండును కన్నీటిబొట్టువోలే! ఏడి భగవంతు డని శుశయితు వేల?"

కవి ఈ కావ్యాన్ని పేదరాలి బాధల తోనే ప్రారంభిస్తాడు. ఆమె అనాథ. ఏమిగురు బిడ్డల తల్లి. కావ్యప్రారంభాన్ని ఆమె బాధతో చేసి కథ చివరికి ఆమె నాదరించినవారివల్ల పొందిన తృప్తితో అంతంచేస్తాడు. సహృదయతయే ఆన శక్తిక మన్న విషయాన్ని కావ్యఫలంగా వ్యక్తంచేస్తాడు.

ఒక అనాథ, నిరుపేద లోకంలో ఎన్ని తిరస్కారాలకు గురౌతుందో వాటన్నిటిని చెప్పడంలో తన లోకజ్ఞత నంతనూ ప్రదర్శిస్తాడు జాషువ. ఆమె ఒకనాటి రాత్రి ఒక మేడ ముంగిట తన బిడ్డలతో, ఆకలితో పున్నది. తెల్లవారింది. ఆమేడలో ఉన్న ఒక యువతి అక్కడనుండి ఆమెను చీకరించి గంటి వేసింది. ఈ సందర్భంలో ఆమె మాట్లాడిన మాటలు లోకంలో వాడుకలో నున్న నుకీకారానికి చాల సమీపంలో ఉండి భావోత్తేజన కలిగిస్తాయి. ఇది నిక్కనయొక్క మార్గం. ఇటువంటి సంభాషణలిచ్చే నుకీకారపు సంపదయే అనాథ కావ్యానికి ఆయువుపట్టు. ఆ యువతి ఇట్లా అంది"

“ఓసీ ! యెవ్వరై వీవు ? నీ మగనిసా
మున్నట్లు పాపిష్టురా
లా! సంసారము బెట్టి నావు మొగ సా, లన్”

అచటినుండి లేచివెళ్ళగానే ఆమెకు
సహృదయత ఎదురౌతుంది. పై యువతికి
విభిన్నలక్షణాలు గల ఒక స్త్రీ ఎదురై
ఆమెను ఊరడించి కడుపు చల్లార్చి పం
పించింది. ఇట్లా అసహృదయతా, సహృ
దయతల సంఘర్షణమే ఈ కథలోని
ప్రధానాంశం. అదే సహృదయతయే
జయిస్తుంది. సహృదయతని భగవంతు
డుగా కావ్యప్రపంచం లో చెప్పి కవి
ఆ విషయాన్ని మరచిపోకుండా సహృద
యత ప్రస్తావన వచ్చినచోటనట్లా భగవం
తుణ్ణి స్మరించటం గమనించదగ్గ శిల్పం.
ఇక్కడ సహృదయరాలు, ఆమె
యొక్క, బిడ్డలయొక్క ఆకలి తీర్చిన
సందర్భంలో కవి యిట్లా వ్యాఖ్యాన
నిస్తాడు.

“కుడావుమని చెప్పి బంగారు గుడులు గట్టి
పెట్టుమందురు నరులు నైవేద్యములను
సృష్టికర్తకు, దాని భుజింపఁ దత్తెడు
భిక్షుకునిచేతి యొంగిలి పడచగాక”

ఆ తరువాత అనాథ ఒక పెండ్లి ఇంటి
దగ్గరకు పోగా నైకిలుమీద పోతున్న
పోకిల్లా ఒకడు ఆమెపై పడగా, ఆమె
నెత్తుకుకారుచు నేలపై పడిపోయింది.
ఈ సందర్భంలో ఆమె భగవంతుడు లేడు
అనుకున్న పద్యం కరణరసానికి ప్రతీక.
ఇటువంటిచోట్ల జాషువ భావంగాని
ఆర్ద్రత, లలితమైన తెలుగుపదాలతో
కూడిన శైలి, వేగం, పఠితకు కర్నూరు
తెప్పించగలవు. ఆమె ఇట్లా విలపిస్తోంది.

“ఏడు సముద్రముగ్ గడచి

యొక్కడ నేపనిమీదఁబోయి యు
న్నాడవురా ! పరాత్పరుడ !

నా కడగండ్లకు మేర యున్నదా?
యేడకుఁ బోవుదాన ? నెటు

లీ కనుగందుల పొట్టనించు నీ

యాఁడు దటంచు నేడిచె మ

హాక రుణంబుగ దొక్కత్రుంకన్”

ఇటువంటి తావులలోకూడ జాషువ
రచన మనకి తిక్కన్నను జ్ఞాపకం
చేస్తుంది.

ఈ సందర్భంలో జాషువ లోక స్వభావ
పరిశీలనమును వెలుకరిస్తుంది పద్యం.
అక్కడ ఒక మేడమీద సరసమౌడే
దంపతులు ఏమయిందని అక్కడ మూగిన
జనసమూహాన్ని ప్రశ్నించారు. అనాథ
ప్రమాదానికి గురికావడం వాళ్ళకు చాల
సహజం కా తోచింది.

ఏమీ కలతపడకుండా వెంటనే వాళ్లు
తమ ప్రణయంలో మునిగిపోయారు

మళ్ళీ అనాథకి సహృదయత ఎదు
రైంది. ఒక సంసారి ఆమెను వైద్యునింటికి
జేర్చి ఆమె వైద్యానికి కొంత ధనాన్ని
ఇస్తాడు. అతను ఇంటికి రాగానే అతని
ఆచారతంతురాలైన భార్య మాలపడతిని
తాకినందుకు అతడు మైలపడ్డా దని
స్నానంచేసిగాని అతడు ఇంటిలోకి రావ
డానికి వీలులే దని చీకరించుకొంటుంది.
కాని భర్త “నీతికోవిదుడు”. అందు కని
ఆవిడతో వివాదము పెట్టుకోకుండా
ఆమె చెప్పినట్లే అనుసరించి, ఆమె
ఏమన్నా కోరిగింపక ప్రశాంత సమ
యంలో ఆమెకు విషయాన్ని బోధించ
డానికి ప్రయత్నిస్తాడు.

“అలక శమించెనా ? జలక

మాడిన యంత నె ? మాలదాని పి
ల్లల కడగండ్లు నూచి బహు

శంబుగ దప్తతనందు నా మనో
జలజము మైలకడ్డ దది

స్నానముచేసెనె ? వెట్టిదాన ! యీ
నెలుపలికుద్ది బీవులకుఁ

బెట్టునె, పోయినె ? ముక్తినిచ్చునే ?”

ఈ మాటలతో కూడ ఆమె మనస్సు
గమాధానపడలేదు. అతనికి అనాథని
కాపాట్టం నుఖ్యమైన కర్తవ్యం. అందు
వల్ల ఆ ‘సరసుడు’ ‘కోపగింపగా’ ‘విచా

రము చేయక’ స్వీయ కార్యతత్పరుడై
‘లేచిపోయెను.’

అకడు ఆమె బిడ్డలను అనాథశరణా
లయంగా చేరుస్తాడు. ఆమెకు గాయాలు
తగ్గిన తరువాత బిడ్డల్ని కూడా మకొని ఆమె
ఒక ఉపాధ్యాయుడి దగ్గకు వెళ్ళింది.
తనపిల్లలకు చదువు చెప్పమ? తరువాత
‘కూలినాలిచేసి’ తన ఋణాన్ని తీర్చుకో
గల నని ఆమె పలికింది. పేదవాడి నిజా
యితీ ఆమె మాటల్లో వ్యక్తం కాదు
కా. కాని ఆ ఉపాధ్యాయుడు చాల
సహృదయుడు.

“నీ హూక్కుతుల్;

వలయునె ? తప్పు సుమ్మిలుల

బల్కుట; వర్ణన కందరాని బి

డ్డల పయినున్న మోహ మక

టా! ప!కించు ననేక రీతులన్.”

అంటాడు.

తన మగపిల్లలారూగరిని ఆ ఉపాధ్యాయునితో పంపి మిగిలిన కుమార్తెతో ఒక
చెట్టు నీడను ఆ లిలో కూర్చున్నదామె.
ఈ సందర్భంలో జాషువ తన ఆభ్యుదయ
భావాన్ని అనితరసాధ్యమైన రీతిగా వెలు
వరిస్తాడు.

అభ్యుదయ రచయితలు చెప్పే వర్గ
దోషిడి ఇక్కడ జాషువ శక్తిమంతంగా
చెప్తాడు.

‘ఈ వనిత గంజి బువ్వ ఏ ధనవంతుని
అమృత భోజనంలో కలసిపోయిందో,
ఈమె పూరి గుడిసె ఎవరి శృంగార
సౌధంలో మునిగిపోయిందో, ఈమె
ముదుకపంచ ఎవని తెల్లని వస్త్రాలలో కలసి
పోయిందో, ఎవడు ఈమె యొక్క,
ఈమె కొడుకులయొక్క సుఖాన్ని దోచు
కొన్నాడో’ అని సమకాలీనమైన భావ
చైతన్యానికి వ్యాఖ్యానంచేస్తాడు జాషువ.

మళ్ళీ అనాథకి క్రూరత్వం ఎదురైంది.
భోరున వానకురుస్తుంటే ఆమె తన కు
పుతో ఒక యింటి పంచలో నిలబడింది.
ఆ ఇంటిలో ఆ యజమాని వానలో తడి

నీన తన పెంపుడుకుక్క నేవ చేస్తూ, అనాథను వెళ్ళగొడతాడు. అంతే ధన వంతులకు పేదవాళ్ళు కుక్క కన్నా నీచంగా కనిపిస్తారన్నది జాషువా అభిప్రాయం. కాని అసహృదయతని వెన్నంటి సహృదయత ఉంటుంది. ఆ యజమాని భార్య సహృదయురాలు, కరుణారసార్ధి హృదయ, మాటకారి, చదువుకొన్నది. జాషువ ఈ కావ్యంలో అట్టడుగున పడిన జనులు విద్యావంతులు కావలసిన అవసరాన్ని కూడ ప్రధానంగా చెప్పడం చాడు. అందుకే ఆమె తన బిడ్డల్ని ఉపాధ్యాయునికి అప్పగించింది.

యజమాని 'భార్య చదువుకున్నది' అని చెప్పడంలో కూడ విద్యకున్న ప్రాధాన్యాన్ని కవి వెల్లడించడమే ఆమె అనాథకు భోజనము పెట్టి ప్రేమవర్షాన్ని కరిపించింది. ఈ సందర్భంలో వాని వెలిసిన వర్ణన జాషువ ఉపమానక్తికి ప్రతిబింబంగా ఉంది.

'మగడు గొట్టిన రోదించి మానుకొన్న పెద్దగయ్యలివలె వాని వెలిసిపోయె మమత లుడిగిన సన్యాసి మనసువోలె గగన మండలంబెల్ల నిష్కలుషమయ్యె.

వాని వెలిసింది. పేదరాలి బాధలు తొలగి శాయి. ఆమెకు సహృదయత లభించింది. కావ్యంలో చిట్టచివరి పద్యంలో ప్రకృతిని వర్ణిస్తాడు జాషువ. సహృదయత చేత తృప్తిపొందిన పీడితుల భావాల్ని ప్రకృతి వర్ణనలో జాషువ వ్యంగ్యంచేసిన విధానం అత్యద్భుతం.

'ఆకలితో తూరే తేత్ర కన్య కడుపు చల్లక కాని నీటిని భుజించింది. ఒక్క చిక్కిన కొండ వాగువాన నీటికి ఉప్పొంగింది. 'ఆ కలితోతూలు', ఒక్క చిక్కిన, ఈశ్రీయలు ప్రకృతిలో మానవ చైతన్యాన్ని నిరూపించే జాషువా కవితా శిల్పానికి గీటురాయి. ఇట్లా లోకాన్ని సస్యశ్యామలం చేసే మేఘంతో మానవత్వాన్ని పోల్చి అదేలోకాన్ని రక్షించగలడని ధ్వనింపజేస్తాడు జాషువ.

తెలుగువారు - ఉర్దూ భాషాసేవ

శ్రీ వెలుదండ నిత్యానందరావు.

మహమ్మదీయుల ఫారసీ, హైందవుల ప్రాకృత అపభ్రంశ రూపమైన శారసేనీ భాషల కలయికచే నూతన భాష యొకటి జన్మించినది. జన్మస్థానమైన ఉత్తరభారతంలో స్థానం కోల్పోయి దక్షిణభారతంలో ముఖ్యముగా ఆంధ్రదేశంలో రాజభాషయైనది. దక్కన్ పీఠభూమివాసులెక్కువగా మాట్లాడడం వలన దీనికి 'దక్కని' భాష అని పేరు వచ్చెను. తెలుగు, తెనుగు ఆంధ్రము అని ఆంధ్ర భాషకు పేరులున్నటులే దక్కని రేఖా హిందవీ, హిందుయీ అని కూడ పేరులున్నవి.

గోల్కొండ రాజులు దక్కని భాషకు అగ్రతాంబూల మిచ్చారు. 1 మర్రి భరాం అని ప్రసిద్ధిపొందిన ఇబ్రహీం కులీ కుతుబ్ షా ఆస్థానమున ఫోజ్, మహమ్మద్ అను దక్కనీ కవిపుంగవు లిద్దరు ఉన్నటుల తెలుస్తుంది. ఫోజ్ కవి 'తాసల్ నామా' యను కావ్యము రచించెనట.

ఈ కావ్యంలో కొట్టవచ్చుట్టు కనబడేది జాషువాకి ఒక పన్ని వేళాన్ని, ఒక చేప్పని, ఆవేశాన్ని బొమ్మకట్టగల శక్తి ఆ పేదగాలు బాటమీద నడుస్తుంటే ఆమె పరిస్థితిని ఇట్లా కళ్ళకు కట్టేట్టు చెప్పతాడు.

'ఎడగాఁ బొమ్మని చీదరించుకొను వారీ వంక నా వంక నొత్తిడి నేయం గరమెత్తి మొక్కుచు మహాదీనంబుగాఁ బ్రక్కటన్ బదులల్ దానుఁదొలంగుచుం బెదరుచుంబుత్రి సమేతంబ కాఅడవిన్ దాటినయట్లు కష్టమున రథ్యల్ దాటి శిఘ్రుబుగన్' ప్రొక్కడు బండిపై నడకక్రాత్రిగ నేర్చిన పోకిలా యొకం

చెనట. మహమ్మద్ కావ్యములు వెల్లడికాలేదు.

మహమ్మద్ కులీకుతుబ్ షా స్వయముగా దక్కని భాషలో పండితుడు. ఈ రాజకవి 'మాన' అనుకలము పేరుతో 'కల్లీయాత్' అను ప్రాథకావ్యము వెలియించెను. ఇతని రచనావ్యాసంగమంతా ఫారసీ, దక్కనీ భాషలలో 1800 పుటలు, 50,000 పంక్తులు గలిగిన కావ్య సంపుటములుగా హైదరాబాదు నుండి ప్రకటింపబడెను. నూఫి మత సిద్ధాంతాలను, ఆముష్మిక భోగములు కాంక్షించి చేయు అల్లాభజనలు, తత్సంబంధమైన ప్రసంగములను గురించి మాత్రమే కల్గిన దక్కనీ సాహిత్యాంగములోనే యొక విప్లవాత్మకమైన మార్పు కొనితెచ్చెను. ఇతిడు సరస శృంగార రస భావనా ప్రపూర్ణమైన కథారచనను, ఋతు, నదీనదాది ప్రాకృతిక వర్ణనలను అనన్య సామాన్య ప్రతి

దెక్కడనుండి యోయచటి
కేసుమ సంకటరాని భాన్యతో
జిక్కుతనందు భర్త వలె
జేతుల పట్టుదొలంగి క్రేల్మిడిన్
ముక్కున నెత్తుగొల్కఁ బడి
పోయె గుభిల్లనఁ బేదరాలిపై

ఈ విధంగా డెబ్బై పద్యాల చిరుకావ్యంలో అనంతమైన మానవతా భావాన్ని ఆకాశాన్ని నీసాలలో బంధించినట్లు వ్యక్తం చేసి సమకాలీన సమాజానికి అరమానుషత్వంతో నిండిన సంఘానికి అమృత సందేశాన్ని అందించాడు జాషువ.

భతోదక్కిని కావ్యసీమలో ప్రప్రథమ ముగా ప్రవేశపెట్టెను.

ఈ చక్రవర్తి జీవితగాథను 'వజీహ' కవి 'మరుబెముస్తీరీ' అను పేర పద్య కావ్యముగా వ్రాసెను. దక్కినీ సాహిత్యంలో నత్తుత్తమ కావ్యముగా తలంపబడే 'సబ్బస్' వజీహకృతిమే. ఇంకా ఈకవి పవిత్ర ప్రాయశీవులైన రైలా మజ్నూలగాథను 'రైలామజ్నూన్' అను పేర నావిష్కరించెను.

గవ్వాసి అను నతడు 'తూతీనామ' యను కథలసంపుటి ప్రకటించెను. ఇది పాలవేకరి కదిరీపతి రచించిన శుకసప్తతి కథల కనువాదము. శుకసప్తతి కథలు తెలుగులో చాల ప్రచారము పొందిన గ్రంథము. ఇంకా ఈకవి 'బదీయూల్ జమాల్', 'నైపుల్ ముల్కు' అను కావ్యములను రచించెను.

'ఇబ్నీనిషాత్' కవి ప్రకృతి విగ్ధనములలో నొకటైన వనవర్ణనపై ఒక గ్రంథమే రచించెను. దానిపేరు 'ఫూల్ బన్'.

గోల్కొండరాజుల పరివాసంతరము ఔరంగాబాద్ అధినేతయైన 'వలి' యను సుప్రసిద్ధ రచయిత ఈ భాషను ఢిల్లీనగరమునకు కొనిపోయెను. అక్కడి ప్రజలు దీనిని 'ఉర్దూ' అని పిలిచిరి. నాటి నుండి 'ఉర్దూ' అన్న పేరు స్థిరపడెను.

అసవజాహీలు ఆంధ్రుల ఆంధ్రభాష ను మంటగలిపి ఉర్దూభాషను అందల మెక్కించి రని చెప్పక తిప్పదు. వీరి కాలంలో ఉద్యోగాధులు, విద్యార్థులు, రాజప్రాపక మర్థించువారు, ఒకరేమిటి సర్వులు ఉర్దూభాషను నేర్చుకొనవలసిందే. వక్కిల్లు, ముఖేదార్లు, పట్వారీలు ఉర్దూభాషను కడు చక్కగా మాట్లాడేవారు. నేటికి కూడ నల్లభేష్యు దాటిన వారంతా ఇంచుమించుగా అందరు ఉర్దూలో వ్యవహారములు నడుపగల సమర్థులే.

ప్రఖ్యాతిగన్న ఆంధ్ర మహాసభకు కార్యదర్శిగా పనిచేసి, ఆంధ్రోద్యమ

నిర్మాణ దోహదకారులలో నొకడని పేర్కొంచిన శ్రీ ముందుముల నరసింగరావు గారు 'రయ్యాత్' అను ఉర్దూపత్రిక నడిపిరి.

భిందారు శ్రీనివాసరావు గారు 'రహనుమా', మొకటలక్కారెడ్డిగారు 'ముహిబ్బెవతీన్' లక్ష్మీనారాయణగారుషరాఠే పత్రికలను నడిపిరి.

దోమకొండసంస్థానాధీశులైన శ్రీరాజారామేశ్వరరావుగారు ఉర్దూ - హిందీ. హిందీ-ఉర్దూ డిక్షనరీలు తయారుచేసిన ఘనులు. వీరు భారతీయేతిహాసాలైన భారత, రామాయణములను ఉర్దూ గద్యంలో ననువదించిరి. వీరింకా 'ఉర్దూ సామెతల సంకలనం' అని గాంగుల 25 గ్రంథములు రచించారు.

ప.క. (పల్లెర శ్రీనివాసరావు ?) బేతాబ్ బాద్ షా(కీరీటరహితచక్రవర్తి) అను పేరుతో నవభారతనిర్మాత నెహ్రూ గారిని కీర్తించిన కవిత సుప్రసిద్ధము.

నేడు 'జాతీయసాహిత్య పరిషత్' కార్యదర్శిగా పనిచేయు చున్న శ్రీ భిందారు సదాశివరావుగారు 1970 లో 'ఉర్దూ కవుల కవితాసామగ్రి'ని గూర్చి గ్రంథరూపమున తెలిపెను.

ఆంధ్రుల సాహిత్య చరిత్రమును డా॥ జీనల్ సాజీదాతో కలిసి ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ఉపాధ్యక్షులైన శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావు గారు 'తారీఖే తెలుగువద్' అనే పేర ఉర్దూ భాషీయులకు పరిచయము చేసెను.

డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి, దాశరథి ఉర్దూ భాషలోని సాబగులను అనువదించి తెలుగువారి కందించారు

శ్రీ సువరం ప్రతాపరెడ్డిగారు ఉర్దూ భాషలో గొప్ప విద్వాంసులు. వీరు తెలుగు-ఉర్దూ మిశ్రశైలిలో గ్రామాధికారులపై నొక దండకమును రచించెను. అందు ఉర్దూ పదములకు తెలుగు ప్రత్యయములను జేర్చి సరికొత్తి పదబంధములను సురవరంవారు సృష్టించిరి.

'ఏమి గ్రాచారమీ రాను గారు, పట్వారి 'పోలీసు' 'పాట్టేలు' 'తాసీలు' దారంటరో, మొద్దుమీనంట', తాలూకా దారంట, కచ్చేరి బంట్రాతులంటా, 'అమీనుసాబు' యింకా 'తిమానైనహాద్దార్లు' వస్తారు. బేగారివాన్ని 'ఒకడ్లావు' మంటారు, బచ్చాలు వానింట సాదా మసాలాలు పట్టిచ్చరమ్మంటు చెప్తారు. కొమట్లతో పీకలాట తప్పిందికాదయ్య. వాల్మీకివంటే 'దఫేదార్లతో' గుద్దులాడాలె, పాట్టేళ్ళు పెట్టలో మరీగుడ్లు తేవాలె. ఆలస్యమైతేను తుర్కాన 'చేదంట' గీదంట తిడ్తారు. 'మోజాలతో' యీపు వాయంగ కొడ్తారు. 'హుక్మాలు' తాగాలె మా కగ్గిపెట్టండి. అంటారు. మాచేతగాదంటే బర్తర్లు చేయిస్తామంటారు. తెదంబరీ యింత పోయిం చ రూ. దూపకూ చిట్టి రాయించ మంటేను, కొపించకా మేక చేదంటే 'ఒచ్చాలఫంగంట' యేమేమి తిడ్తారు, యీ 'నాకరీ' మాకు చాలంటే మమ్మింగ బెడ్తారు. మాలాగ ఎట్టిలు మోస్తే తమాషా తెలుస్తుంది. 'కానూను' సత్కేది మమ్మల్ని పీడించదాన్కేన... అట్లయితే కానూనుమాకతే యేమైన ఉందా మరిలేద చెప్పండి. లేదంటే యీ 'నాకరీ' మీరె చేస్కొండి.

వ్యావహారిక భాషలో జా. పదులకు అతి దగ్గరికైలిలో వ్రాయబడిన పైదండ కమునుచాలవరకు సంక్షిప్తీకరించి వ్రాసినాను. దండకములోని ఉర్దూ పదములు గుర్తింపబడినవి.

ఉర్దూ సాహిత్య మున్నంతవరకు తన పేరును చిరస్థాయిగ ఉంచుకో గల్గిన కవి గాలిబ్. ఇతడు పద్య గద్యోభయ రచనలందు ప్రవీణుడు. ఉర్దూలో గజ శృంగ సాంప్రదాయమును నెలకొల్పెను. ఇతని గజశృంగ ఆంధ్రుల అస్థానకవి డా॥ దాశరథి 'గాలిబ్ గీతాలు' అను పేర ననువదించెను. ఉదాహరణ తూర్వక

సిద్ధాంత ప్రవచనము, సుకుమార, గాంధీ ర్యములతో భావవ్యక్తిరణ 'గాలిబ్ గీతాలు' లోని ముఖ్య విశేషములు. ఇంకా దాశరథి మీర్, జఫర్ల కవితలను కొన్నింటిని తెలుగు చేసెను.

నవ్యాంధ్ర ఉర్దూ కవులలో అమ్మద్ స్థానం చెరిగిపోయింది. భాగ్యనగర నివాసియైన ఈ కవి 1961 లో చనిపోయెను. ముస్లిమాలు మతధర్మమైన సూఫీతత్వమును నరనరములలో జీర్ణించుకొని, దానినే రూబాయిల రూపమున కాగితముపైని పెట్టెను. ఈతని కవిత్యమతి నిరాడంబరమై చిన్న చిన్న పదములలో నుండి అతి క్లిష్ట వేదాంత రహస్యములను వెదజల్లుచుండును. ప్రస్తుతము వరంగల్లు నుండి తెలుకడుచున్న 'సాధన' మాస పత్రికకు సంపాదకుడుగా పనిజేయుచున్న శ్రీ సదాశివ అమ్మద్ కవి రూబాయిల ననువదించెను. సదాశివ అనువాదము కూడ అమ్మద్ కవితవలెనే భావాన్వయ కారిత్య రహితముగా నుండును.

ఎన్నో ఏళ్ళనుండి ఆంధ్రవిశ్వాసములతో బూజుపట్టిపోయిన ప్రజాహృదయాలందు నూతనాశయములను రేకెత్తించిన కవి ఇక్బాల్. ఇతని కవితలను ఆచార్య రాయప్రోలు సుబ్బారావు తెలిగించిరి. వీరి అనువాదము స్వేచ్ఛగా, వివరణాత్మకముగా, మూలమునకే పేరుగులు దిద్దు విధముగా నున్నది. ఇక్బాల్ రచనలలో నొకదానికి రాయప్రోలు వారొసర్చిన అనువాద మిట వ్రాసెదను.

'అలుగక విందువేనిని జమా డెద బ్రాహ్మణవర్య! నీదు దేవళమున నున్న మూర్తుల ప్రభావ మభావమునందె చాల ప్రావడిన కతాన, ద్వేషగుణ పాశములబ్బెను నీకుగూడ, మాశిలల సమీపమందె మొలచెన్ గురుపీఠము సైత మావలన్.

భావము మాత్రమే గ్రహించి నేను చేసిన అనువాదము కూడ పరికింపుడు.

'పూజరీ! విను మలుగక, టోయె మహిమ ప్రాతదగుటచే గుడిలోనిప్రతిమకు, హరి నేర్ప ద్వేష మనూయయు నీకు, హరి నీవదిలితిని నేను, నీతి నే వదిలితివు.'

ప్రప్రథమ ఉస్మానియా తెలుగు M.A. విద్యార్థియైన శ్రీ పల్లా దుర్గియ్య గారు డా॥ మొహిఉద్దీన్ ఖాదిరిగారు రచించిన గోలుకొండ కథల ననువదించిరి.

ఆంధ్రపితామహ మాడపాటి హనుమంతరావుగారు శ్రేమచంద్ రచనలను తొలుదొలుత ఆంధ్రీకరించిరి. శ్రేమచంద్ 'బదేఘర్ కీ భేటీ' అను కథను వేమూరి ఆంజనేయశర్మగారు, 'కఫన్'ను 'పాడెబట్ట' అను పేర బెల్లంకొండ చంద్రమాలి శాస్త్రిగారు మరియు వల్లభ్ గారు అనువదించిరి.

ప్రఖ్యాతిగన్న శ్రేమచంద్ 'శేకుం బావు గోధుమ' కథ చావలి రామచంద్రారావుగారు కడు సవర్ణతతో సన్నివేశకల్పనలలోను, పాత్రచిత్రీకరణ మందును తెలుగు దనమునకు భంగము రానీక మూలనుసారముగా తెలిగించెను. ఇంకా వీరు శ్రేమచంద్ పోటాపోటి, లాటరీ, ఆత్మరామ్ ప్రేరణ మున్నగు కథలను అనువదించిరి.

లల్లన్ గారు 'మనస్తత్వ' మనుపేర శ్రేమచంద్ నాల్గవకథలను తెలిగించిరి ఇంకా విశ్వప్రసాద్ ఛాయేశ్వర్, సోమయాజులు మున్నగు ఆంధ్రులెందలో శ్రేమచంద్ సాహిత్యమును తెలిగించిరి.

కృష్ణచందర్ గారి కథలను వేమూరి ఆంజనేయశర్మ జ్ఞానేంద్ర, చంద్రమాలి శాస్త్రిగారు అనువదించిరి.

చంద్రమాలిశాస్త్రిగారు, ఆంజనేయ శర్మగారు రషీద్ జాహ్, అక్బర్ హుసేన్, ఇబ్రహింజలీస్, సాదత్ హాసన్, ముంతాజ్ గారలకథలను తెలుగువారి కందించిరి.

భారత మాజీ రాష్ట్రపతి డా॥ జాకీర్ హుసేన్ ఆంధ్రుడే. ఇతడు గొప్పవిద్యా

వేత్త. చిన్నారి బాలబాలికలను దృష్టి యందుంచుకొని 'అబ్బూఖాన్ మేకమరి 14 కథలు' ఉర్దూలో రచించిరి. దీనిని ఆంజనేయశర్మగారు ననువదించిరి.

శ్రీ పల్లపురెడ్డి బుచ్చారెడ్డి గారు 'ముక్తగీతిక' అనుపేరి వివిధ ఉర్దూ వులగజళ్ళను సరళ సుందరముగ తేటగీతికలలో ననువదించినారు.

శ్రీ కె. యస్. లక్ష్మారెడ్డిగారు 'జ్ఞాన పీఠ అవాడ్' ప్రహీతి ఫీరక్ గోరక్ పూరి గారి 'గులేనగ్గా' అను కావ్యములోని గజళ్ళను తేటతెలుగులో గీతికలుగా ననువదించినారు.

"సాకి! తొణకెడు మధుపూర్ణ చపక మేడ స్ఫుతి చపకమాని పెదవుల సీత్యరింతు"

ఉర్దూలో మధుపాత్రిక తెచ్చు పడతిని 'సాకి' యందురు. గతనాళులలో విరహి మధుపూర్ణ చపకమును గ్రోలి ఆనందించినాడు. కాని నేడు ఆస్థితి మృగ్యము. పూర్వస్మృతులను నెమరువేసుకొనుచున్న ఆతని మనస్థితికి దర్పణం పట్టినది ఈ ద్విపాద గీతం.

శ్రీ కె.యస్. లక్ష్మారెడ్డిగారు గాలీబ్ గీతాలనుకూడ ననువదించినారు. దాశరథి గారు గాలీబ్ లో పూర్తిగా అంతర్లీనమై పోయి రచించారు. అందుకే అక్కడక్కడ కొన్ని ఎబ్బెట్టుగా కనిపిస్తాయి. ఉదా॥

కుచ్ ఖటక్తా థా మేరే సీనేమె రేకన్
అఖర్
జన్ కో గిల్ కహ్ లే థే సో తీర్ కా
వైకానిక్లా

ఏదో వత్తుమ్మనందు బాధింపదొడగ
హృదయమా! కాదు బాణంపు టినుప
ముక్కు (దాశరథి)

వత్తుములోనె యుండు హృదయము (గుండె) గుచ్చుకొవడమేమిటి? అది బాణంపు టినుపముక్క అట.

ఉద్ధాసంప్రదాయములలో సేవిధంగా నున్నను తెలుగు సంప్రదాయములకు దూరముగా నున్నది.

దీనినే శ్రీ కె. యస్. లక్ష్మారెడ్డిగారు కొలదిగా చూర్చుకొనరించి ఈ విధముగా రచించారు.

గుండియ కలుక్కమని గ్రుచ్చు
కొనుచునుండ
ఏమొ యనుకొంటి మరుని శ్రీముఖమ్ము.
ఇది బహుసమంజసముగా నున్నది.

మరియొకటి :—

స్మృతిని ఏపాట లాధర మెదరినదియొ
ముద్దులే ముద్దులార ! తనిద్దురెల్ల
(లక్ష్మారెడ్డి)
ఎవతె అధరచక్రమును భావించినానో
రేయి మది నెల్ల చుంబన శ్రేణి వెలసె
(దాశరథి)

అధరమునకు చక్రమును ఉపమానము చేయుట తెలుగులో కవి సమయము కాదు. కాని దాశరథి నూతనత్వంతో సముప్రయోగించాడు.

ఇది చాల చక్కని ప్రయోగము. పాటలాధర, పల్లవాధరలతో విసిగెత్తి పోయిన సాహిత్యపాంశులకు అధరచక్ర మొక చలివేండ్రము కాగలదు.

శ్రీ బిరుదరాజు రామరాజుగారు, డా॥ కె.గోపాలకృష్ణారావుగారు ఉద్ధా-తెలుగు, తెలుగు - ఉద్ధా నిఘంటువుల తయారు చేశారు. శ్రీ గోపాలకృష్ణారావుగారు చక్కని ఉద్ధా విద్వాంసులు.

వీరు “తెలుగుపై ఉద్ధా పాఠశీకముల ప్రభావము” అను చక్కటి విమర్శసాత్మకమైన గ్రంథమును రచించి ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ బహుమతిని గ్రహించారు.

మా తండ్రిగారైన శ్రీ వెం.దండరామేశ్వరరావుగారు కూడ ఉద్ధాభాషాలో విదులు. వీరు ఇటీవలేనే ఖాన్ లోని “సూరభా లేపాహా”ను ఆంధ్రీకరించారు. ఇది “ఈశ్వరస్తుతి” అను శీర్షిక క్రింద 16-11-1979 సమాలోచనలో ప్రచురింపబడినది.

తెలుగువారికి ఎక్కువగా ఉద్ధాభాష రావడానికి ప్రధాన కారణం వారి పాఠ్యాంశాల్లో ఉద్ధా ఒక సభ్యుగా ఉండడమేనని చెప్పించును.

— * —

వాద పీఠికలు

1. “గోల్కొండ సుల్తానులు తెలుగువారు కారు” అని నన్ను విమర్శించారు కొందరు పండితులు. కాని వారు పాలించినది తెలుగు రాజ్యము. ఉద్ధా రాజభాషగా నున్నను తెలుగునకు నముచిత గౌరవమిచ్చి తెలుగుకావ్య కృతి భర్తలైనారు. అట్టి గోల్కొండ రాజులను తెలుగువారు కారనడం సమంజసంకాదు. అందుకే ఇక్కడ నేను వారిని తెలుగు వారినిగానే భావించి పేర్కొనడం జరిగినది.

2. రాయప్రోలు వారి అనువాదములోని ప్రథమ, ద్వితీయ పాదములు మూలము ననుసరించియున్నవి. కాని మూడవ పాదంలో “ద్వేషగుణ పాతము లబ్బెను” అని వ్రాశారు. మూలంలో “మీ మూర్తులు నీకు ద్వేష భావములు నేర్పాయి” అని యున్నది. ‘అబ్బెను’ అనగా సహజంగా రావడమవుతుంది. అంతేగాని ‘నేర్పట’ ఎలా అవుతుంది? ఇది చివరిపాదంలో పూర్తిగా మూలాతిక్రమణం జరిగినది.

రాయప్రోలువారిని విమర్శించే స్థాయికి నేను చేరుకోలేదు. నాయీ మూర్ఖ సాహసాన్ని పెద్దలు మన్నిస్తారని వేడుకొనుచున్నాను.

మూలంలో “దేవుడు” అని మాత్రమే యున్నది. కాని నాయన వాదంలో నాది, హరుడు అని ప్రయోగించాను. ఇది కేవలం చందస్సుతోసం మాత్రమే. అంతేగాని శివకేశవులకు సంబంధించి కాదు. విజ్ఞుల పరిశీలనార్థం మూలంకూడ పొందుపరిచెదను.

“నాచీ క హెదూఁ ఏబ్రహమిన్ గర్తూ
బురానమా నె
తేరేసనమ్ కదోకే బుక్ హోగయే
పురానె

అహ్మంసే బైర్ రఖ్నా తూవే
బుతోసె నీఖా
బంగోబదల్ సిఖాయా వాజ్తో ఖి
ఖుదానే
తంగ్ ఆక మై న దీరోహరమ్ కో ఘోడా
వాజ్ కా వాజ్ ఘోడా తేరే ఫసానే

(ఈ కవితను విడమర్చి వివరించి చెప్పిన శ్రీ కె. యస్. లక్ష్మారెడ్డి యమ్.ఏ. గారికి కృతజ్ఞతలు)

అధార గ్రంథములు :

1. తెలుగు - ఉత్తర భారత సాహిత్యములు - ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి & భీమసేన్ నిర్మల్.
2. మనచరిత్ర - సంస్కృతి - 1960 OSM M.A విద్యార్థుల ప్రచురణ.
3. తెలుగుపై ఉద్ధా పాఠశీకముల ప్రభావము - డా॥ కె.గోపాలకృష్ణారావు.
4. గులేనగ్గా (కునుమ గీతాలు) గాలీబు గీతాలు - కె. యస్. లక్ష్మారెడ్డి గారి అముద్రితానువాద కావ్యాలు.
5. గాలీబు గీతాలు - దాశరథి
6. సమాలోచన 16.11.79 సంచిక మరికొన్ని పుస్తకములు.

— శుభమ్ —

- దేవయాని *-*

(ఏ కాంకిక)

- శ్రీ పాలకోడేటి జగన్నాథరావు, ఎం. ఏ.

సమయము : ఉషఃకాలము.

రంగమువెనుక : శుక్రాచార్యుని యాశ్రమము. వేదమంత్ర పఠనము సుస్వరమై యాశ్రమమంతట ప్రతిధ్వనించుచుండును. జీబిలి పలుకులతో నాశ్రమ తరుకాఖలపై నుండి చిలుకలు వటువుల వేదమంత్ర స్వరములకు శ్రుతికలుపుచుండును. తరువులపై గల వివిధ పక్షి జాతులు గొడ చేయుచుండును.

రంగము : శుక్రుని యాశ్రమ కుటీర ప్రాంగణము. అందు దేవయాని యుమ్మని మ్రోయుచు వ్రాలు తుమ్మెదలను వామ హస్తముతో ఒగ్గూరముగా అదలించుచు ఏకాగ్రచిత్తయై మందార మాలను కట్టుచుండును.

(కచుడు వినీతుడై ప్రవేశించును.)

కచుడు : చెల్లీ! అజ్ఞ నొసగుము. నీ సోదరు డిదే వేచి యున్నాడు.

దేవయాని : (ఆశ్చర్యముగ) దేనికి ?

క : దేవలోకమునకు పోవుటకు.

దే : (ప్రశ్నార్థకముగ) అంత తొందర యేల ?

క : అధికత విద్యాపూర్ణుడైన నగు నన్ను దేవలోకము అట్టులు చాచి పిలుచుచున్నది.

దే : (బేలతనముతో) అట్లని యీ దేవయానిని విడిచి పోయెద నందువా ?

క : (విచారముతో) సోదరీ! నిన్ను వీడి వెడలిపోవుటకు నాకును విచారముగ నున్నది. కాని విద్యార్థిని వచ్చిన శేను విద్యాభ్యాసాంతము కూడ నిందుండ దగునా? కావున శేను దివికి పోవక తప్పదు.

దే : కాదు దేవతాచార్య పుత్రా! లబ్ధ సంజీవనీ విద్యాగర్వితుండవై నాకిచ్చట నేమి పని యని నన్నును ఈత పోవనమును వీడి వెడలి పోదలంచితివి కదూ. కాని నిన్ను వీడలేక నావలె ఈ తపోవనము యజ్ఞ భూపంబుల నెపంబున విరహ దుఃఖమును ప్రకటించుచున్నది. అదిగో చూడుము.

క : (స్నేహ స్నిగ్ధమున కంతముతో) ఆచార్యపుత్రీ! స్నేహస్నిగ్ధములైన నీహృదయ భానములను గ్రహింప లేనంతటి విరహ హృదయుడను గాను. కాని దశ శతవర్షములు గురు శుక్రూష గావించి సకల విద్యలతోపాటు ఆపూర్వ సంజీవనీ విద్యచే శోభితుం డయిన తమ దిడ్డను ఇన్నాళ్ళకు మక్కవతో అక్కున చేర్చుకొనగలుగు భాగ్యము సమీపించు నీ సమయమున ఉత్సుల్ల హృదయారవిందులయి చూచుచున్న నా తల్లిదండ్రు లరుగో చూడుము. నే నిక్కడనే యుండి వారి కాశాభంగమును కలిగింపు మందువా? తమ యాచార్య పుత్రుని రాకకై యంతకాలము నిరీక్షించుచునే డానందాతి శయ్యముతో ఆహ్వానించుచున్న దేవతలరుగో చూడుము. దుందుభి ధ్వనులచే నన్ను వేగముగా రమ్మని హెచ్చరింపు చున్నారు వినుము.

దే : (నిర్లక్ష్యముగా) వినుచున్నాను. కాని 'బాలివైరము వలన రాక్షసులచే మరణించిన మీ కచుకు ఇక్కడ లేడు. అమోఘ సంజీవనీ విద్యాశోభితుండగు శుక్రునిచే పునర్జీవితమైన కచుడు మాదిడ్డ. అత డింక మీ దివిక రాడు' అనుచు తపోవనము వేదధ్వనుల నెపంబున నిర్జలలకు సమాధాన మిచ్చుచున్నది. వినబడుటలేదా? కావున నీవిందు నిగ్భయముగా నుండవచ్చును.

క : (కంతమున వెడలిపోవలయునను తొందరను ధ్వనింప జేయుచు) గురుపుత్రీ! అట్లనకుము. విద్యాభ్యాసాంతరము గురుకులములో విద్యార్థి యుండగాదుకదా. అందు కని విబుధుడవైన నీవు ప్రాపంచిక బంధనములను పెంచుకొనక విడివడి దేవలోకమునకు రమ్మనుచు నందన మందార పారి జాతాది దివ్యకల్పవృక్షములు తమ శాఖాగ్రములచే నైగలు చేయుచు పిలుచుచున్నవి. కావున నన్ను నివారింపకుము.

దే : ఆపూర్వ సంభాషణచిత్రా! దేవతలయినను జన్మ రాహిత్యమునకై కర్మ భూమియయిన యీ భారత భూమిపై జన్మింపక తప్పదు. ఇహపరార్థములు ఈ భూమిపై తక్క మఱియే లోకమునందును కూడ సాధ్యములు కావు కావున నీ వింటే యుండి ఇహపరార్థములను సాధించుకొనుము.

క : (సంభ్రమముతో) ఆచార్యపుత్రీ! నీవన్నమాటలు.....

దే : (వెంటనే అందుకొని) సత్యములే అయినను శేను దేవలోకమునకే పోయి నందువు అంతియేనా? సరస హృదయా! నీ విరహమును సహింపలేని నా హృదయము వోలె ఈతపోవన భూమి యంతయు ఉషఃకాలారుణ కాంతులతో రాగరంజితమై యెంత కుస్నిగ్ధ మగుచున్నదో చూడుము. ఇక్కడైనను ఈ దేవయాని కోరిక మన్నింపు మని

అదిగో! వనలక్ష్మి వేణుధ్వనుల నెపంబున ప్రార్థించుచున్నది. కాని స్వర్గమునకే పోయెన నన్న నీ హఠముఁ జూచి తపో వనలక్ష్మి గాలికిరాలు పంటటావల నెపంబున కన్నీళ్ళను విడుచుచున్నది. వీని నన్నింటిని జూచియు నీ మనసు కరగుట లేదా?

క : (కంతమున దేవయానిని అంగీకరింప జేయుటకై మౌనమున ధ్వనింపఁజేయును) లేకేమి సోదరీ! ముక్కోటి దేవతల కిదీశ్వరుడైన యింద్రుడు సహస్ర శత్రుములతో నాకై నిరీక్షించుచున్నాడు.

దే : సమస్త రాక్షసాధీశ్వరుల కిరీట కోటి మాణిక్య కాంతులు ప్రతిబింబించు చరణ యుగళము మియూల రేఖా విలాసుండగు శుక్రని యనుంగు పుత్రి దేవయానియు శత సహస్ర ప్రణయ మతోనేత్రములతో సంతతము నీ పాండు కోరిక పీక్షించుచున్నది.

క : కాదు సోదరీ! దేవత లెల్లరు నా రాకకై యెదురు చూచి యనిమిషు లయిరి. ఇంక నన్ను నివారించకుము.

దే : (సోత్కంఠముగ) నిజము నిజము. నీవుపోయి వారి యనిమిషత్వమునకు భంగము కలిగింపకుము. నీవిందే యుండి తృప్తి పుగు సార్థవంతుడవు కమ్ము.

క : (ఆశ్చర్యముతో ఆత్మగతమున) ఏమి !! ఈనాడు దేవయాని మాటలు విపరీతభావ గర్భితములుగా నున్నవి. (ప్రకాశముగ) దేశికాగ్రణితనయా! ఇంక నీ ప్రతిభావణములను వీడి నాకనుజ్ఞ నిమ్ము నాకై త్రిదిగ మంతయు స్వాగత మిచ్చుటకై నందన మందార సారిజాతాది పుష్పమాలలను చేబూని నిరీక్షించుచున్నది.

దే : (శిరమువంచి) ఈ చరణ దాసియు తన హృదయనందన మందార పుష్ప మాలాహస్తయై నీ కంతము నలంకరించుటకై వేచియున్నది. మన్నించి అనుగ్రహించుము. ఆర్య పుత్రా!

క : (సంభ్రమముతో) ఆ! ఏమంటివి సహోదరీ! చరణ దాసి ననియా?

దే : (నీగు సభినయించుచు) అవును. అనుగ్రహించుము.

క : (సంభ్రమముతో) సోదరీ! ఏమి నీ విపరీత ప్రతిభావణము! నీవే మాటలాడుచుంటివా? లేక నేనే కలగనుచుంటివా? ఆచార్య పుత్రీ! విద్యాలయము ఒక విద్యాకుటుంబము. అందలి అధ్యాపకుడు ప్రత్యక్షముయిన పితృమూర్తియే. ఆయనకు తన శిష్యులందరు పుత్రకుటుంబంబు. కావున ఆయన శిష్యులు పరస్పరము భ్రాతృకుటుంబులు. అందుచే గురుపుత్ర

వయిన నీవు నాకు సోదరి వగుదువు అదియునుగాక అనూయా పరులయిన రాక్షసులు నన్ను ముమ్మారు వధింపగ కనికరించి తండ్రిచే పునర్జీవి యనిఁ జేయించి ప్రాణదానము చేసితివి కాన నాకు తల్లి వగుదువు. కావున మన పవిత్ర భ్రాతృభావమును శృంగార దూషితము గావింపకుము.

దే : భావనాగతమయిన వావి వరుసలు కేవలము కల్పిత తములు. అనురాగ హృదయుల మధ్య వానికి తావు లేదు. అయినను మన మిరువురము ఏకోదరులము కాము కదా?

క : (కోపముతో) రాక్షసాచార్య పుత్రీ! ఇంక నీ విపరీత ప్రతిభావణములు చాలింపుము. నీవును చెప్పింది యాట వికుల లక్షణము. భావనా గతమయిన వావివరుసలే అటవిక స్థితులలోనున్న స్త్రీ పురుషుల కామ తీవ్రతకు సంకలలు వేసి నాగింకులుగా దీప్తిదీక్షింపి. కావున నాగరక సంఘమున కామ సంబంధమైన పశువాంఛ తొలగి ప్రకాంత స్థితి యేర్పడినది. ఆ భావన వలన నే పరస్త్రీ లందరు మాతృమూర్తులుగా ఆదరింపబడుచున్నారు. అది యట్లుండనిమ్ము. మనమిరువురము ఏకోదరులము కామును మాట సత్యమారము. నీతండ్రి యుదమునందు భస్మీ భూతుడనై యుండగా ఆతని సంజీవనీ విద్యాప్రభావమున పునర్జీవితుడనై యాతని యుదరముననుండి వెలువడిన నేను నీకు ఏకోదరుడనుగాక ఏమగుచును?

దే : (నిర్లక్ష్యముగ) బృహస్పతిసందనా! నీ హేతువాదము విరాగులు, నీ సహృదయులు చెప్పుకొని తృప్తిపడునట్టిది మాత్రమే కాని దానిని ప్రణయ మనస్కులు - సరస హృదయులు కల నైన స్మరింపరు నుమా.

క : (ఆత్మగతమున) ఔరా! ఈ దేవయాని వితండవాదమునకు దిగుచున్నదే. ఈ మెకు కనువిప్పును కల్గించు టెట్లు? ఈ మెను యుక్తి చేతనే జ్ఞానమార్గమునకు మరలించెదను.

(ప్రకాశముగ) నీతికాస్త్ర ప్రణేతృతనయా! నీవన్న ప్రణయమనస్కులు, సరసహృదయులు, పరస్పరము అనురాగ బద్ధులయినపుడు కదా వారిమధ్య వావివరుసలు లేక పోవుట?

దే : అవును.

క : అయిన నంకొకరు విరక్త హృదయు లయినచో?

దే : నీ వేదాంతమును వర్తించుకొందురు.

క : అట్లయిన నీయం దనురక్తుడను కా ననువిషయము నా మాటలను బట్టి అర్థమగుటలేదా? కావున నాకు దయతో సెలవిమ్ము. స్వర్గలోకమునకు పోయెదను.

దే : (పరిశీలనగా జూచుచు) ఏమనుచుంటివి? నన్ను ప్రేమింపలే దనియా? నారీ జనునోవశికరణవచో నిపుణా! నన్ను నా ప్రేమను పరీక్షించుటకు పలుకు ఈ మాటలు చాలింపుము. ఒకమాట నడిగెదను చెప్పుము. నిజముగా నాయందు నీవు విరక్తుడవయ్యిచో వనములలో నీకు కనబడిన ప్రతిభుష్పమును తెచ్చి అపురూపముగా వర్ణించుచు ఏలనాకు బహుకరించెడి వాడవు?

క : స్త్రీలు పూలనిన వేడుక పడుదురు కావున.

దే : అయిన నేను శోరకయే తెచ్చియిచ్చునంత యవసర మేమి వచ్చినది? అది యటుండనిమ్ము. శారద రాత్రులలో వేణుమతీ నదీ తీరమున పోకిరీమాకుల చీకట్లలో కూర్చుండి ఉత్తుంగతనములపై శరణ్యోన్నతశత్రులను చూచుచు ఏకాగ్రచిత్తమైయున్న నాకడకు పిల్లివోలే వెనుకనుండి వచ్చి ఆనంద పారవశ్యమున అర్ధనిమిలితనేత్రములతో నన్ను జూచుచు దేవగాంధర్వము నేల యాలపించితివి??

క : దేవగాంధర్వమును నీకును నేర్పవలయు నని.

దే : (సస్మితముగ) అందుకొఱకే కాబోలు పాపము నీవు గినినుండి భువికి విద్యార్థివై వచ్చితివి. మఱి యీ మాటల కేమి చెప్పుదువు? నీరెండలో సాయంసమయమున కిలాసార్థము తపోవన వృక్షములకు నీరు పోవుచున్న నన్ను జూచి యపుడే వనమునుండి హోమధేనువులను తోలుకొనివచ్చుటచే మిగుల బడలికచెందియు; మదీయ కటిస్యస్తబాహులతా పరివేష్టిత ఘటంబును గైకొని నీరుపోయు నెపంబున మదీయ బాహులతా పరిష్కంఘ నుఖంబును తద్ఘటంబునకు దూరంబు చేసి నీవే యేల గ్రహించితివి?

క : (చిరుకోపముతో) కుమారీ! నేను నీయందు సోదరీ భావముతో చేసిన పనులన్నింటిని రాగముతో చేసినవిగా భ్రమించి నీకు నీవే మోసపడితివి. కావున 'కామీ స్వతాం పశ్యతి' అను పెద్దలమాట నీ యెడల సార్థకమయినది. ఇందు నా దోష మేమియును లేదు.

దే : (సాధిక్షేపముగ) కోపముతో బ్రోనాను. శత్రుపక్షాచార్యపుత్రా! నీ కుష్కప్రియములను నమ్మి నేనును నీ నక్క వినయములను జూచి నా తండ్రియు నిజముగా మోసపోయితిమి.

ఏమి నీ వాక్చతురత!! నేనే మోసపడితి ననుచుంటివా? అయిన నేనడుగు ప్రశ్నలకు సమాధానమును చెప్పుము.

ముకుళిత హస్తగత రత్నము కాంతి రేఖలను వెదజల్లుట నీ హృదయము ప్రణయ కాంతులను ఆవిష్కరించి ఎన్నిసార్లు మదీయ ముఖమున ఆనందరేఖలను అంకురింపజేయలేదు?

ఆ సమయమున నా యధోష్ఠముపై హృదయ రాగము రంజిల్లి విరిసిన సుందర దరహాసములను గాంచి నీమో మెన్ని మారులు ప్రఫుల్ల సహస్రదళ పుండరీకము కాలేదు?

త్వదీయ మనోభావము తెలింగిన నేను బిడియంబున తటాలున లేచి సమీప తానికుఁజముల మాటునకు పోవుచుండగ నా మేని వ.పులను జూచుచు పరవకుడవై యున్న సమయమున 'కిష్యా! ఎక్కడుంటివి? ఇటురా!' అని పిలుచు నా తండ్రి మాటలను విని ఉలిక్కిపడి తెచ్చుకోలు గాంభీర్యమును ముఖమున కలికించుకొని నా తండ్రి కన్ని మారులు దొగకిపోలేదు? మఱి.....

క : (ఆవేశముతో) చాలింపుము. నీభ్రాంతిమంతములయిన మాటలు. ప్రేమ పిచ్చిలోపడి వాత్సల్యపూర్ణము లయిన నా పనులన్నియు ప్రేమ చేష్టలని భ్రాంతిపడి నీవొక స్వప్న లోకమును సృజించుకొంటివి. ఇంక నైనను నీ వా స్వప్నము నుండి జాగ్రదవస్థకు రమ్ము.

దే : నిగూఢహృదయా! ఇంకను నీవు పరీక్షావాక్యములచే నన్ను ఏల బాధించెదవు? దయతోనా యము సుముఖుడవై నన్ను ధౌంకిగా కరగ్రహణము గావింపుము.

ఉ॥ నీవును బ్రహ్మచారివి వి

నీరుడ వేనును కన్యకన్ మహీ

దేవ కలావతంస! రవి

తేజ! వివాహము నీకు నాకు మన్

భావజ శక్తి యైన యది

పన్నుగ నన్ను పరిగ్రహించి గుం

దీవని తోడ కుక్కుదయఁ

జేయుము నాకు ప్రియంబు నీ యెడన్.

(అనుచు చేతిలోని మందార దామమును కచుని కంఠమున వేయబోవును.)

క : (రెండు హస్తములతో దేవయానిని వారించుచు) సోదరీ! ఏమి యీ అత్యాచారము. మతిభ్రమించినదాయేమి? (ఆత్మగతమున) హా! హతఃకథి! ఈ సమయమున నేనేమి చేయవలయును? ఇంక కొంచెము సమయ మిందే యున్నచో ఈ దేవయాని ఏమి యత్యాచారము చేయునో! వెంటనే యిందుండి నిష్క్రమించెదను (ప్రకాశముగ) దేవయాని

నీకిది తగదు. నాకుందు విరక్తరాలవు కమ్ము. నన్ను మరచి పొమ్ము. ఇదే వెడలిపోవు చున్నాను. ఇంక సెలవు.

(కచుడు నిష్క్రమింపఁ బోవును)

దే : (కోపావేశముతో) కాష్ట కుద్యాశ్మ సన్నిభ హృదయా ! వికసిత ప్రణయ హృదయారవింద క్రకచా ! కచా ! పారిపోవుటకు ఉద్యమించుచుంటివే ? ఎంతచక్కని నీరసమయిన యూహ కల్గినది. వనిత తనంత తాళలచినచ్చి తన హృదయ ప్రణయ మధువును గ్రోలుమని యొక పురుషున కర్పించుటయన్న నాపురుషుడు ఏనాడో తాను బహుసహస్ర సహస్ర వర్షములు ప్రేమారాధన చేసి సాధించిన తపః ఫల మని భావింపవలె నని ఎఱుంగని యవికేకిని. అట్టి నీకు నా హృదయము నర్పించి నేనే యవివేకిని నయితిని.

త : అందులకే యిప్పుడయినను వివేక మార్గమున పయి నింపుము.

దే : తప్పక పయనింతును. వినుము. ఏఱును దాటుటకై వచ్చిన పాంథు డొకడు నావికుని మర్యాదతో ఓడమల్లయ్య అని పిలిచెనట. ఆమాటలోని శుష్క ప్రియమునకు ఉబ్బి పోయి నావికు డా పాంథుని ఏఱుదాటించి ప్రతిఫలమును కోరగా బోడిమల్లయ్య పోవయ్యా అని బారుకొనె నట. ఆ పాంథునివలె నీవును ఇంతకాలము నాకు శుష్కప్రియములు చెప్పి సంతోషనీ విద్య లభించిన పిమ్మట ఈనాడు నాకు శూన్య హస్తములను చూపి పోవుచున్నావు.

నన్ను మోసగించి సంగ్రహించుకొని పోవుచున్న సంతోషనీ విద్యను నీకు దక్కనిత్తునా ? ఓ నారీజన మనోహరకా ! కచా ! నీకు సంతోషనీ విద్య ప్రయోగ దశయందు నిష్ఫల మగునుగాక. ఆమోఘ వచస్కు యగు ఈ దేవయాని కాపము అప్రతిహతముగా చెల్లునుగాక.

క : (ఆత్మగతమున) ఔర ! ఈ దేవయాని యెంతటి క్రూర కాపమును నిచ్చినది దశశత వర్షములు గురు శుక్రాష గావించి పలుమారులు రాక్షసులచే హతుండనగుచు పునర్జీవితుడ నయి సంపాదించిన విద్యాధనము ఒక్కక్షణ మున దేవయాని కాపానలమున దగ్ధమయిపోయినదే ? ఏమి యీ విధివైపరీత్యము ? ఇప్పుడు నేను వివేకముతో వర్తించుట యుక్తము.

(ప్రకాశముగా) చెల్లీ ! దేవయానీ ! భగ్నమశోరభాగ్నిపై లేచిన నివృరువంటి నీ కాపమువలన క్రమముగా నీకోపాగ్ని చల్లారును గాక. ఇంక నీ హృదయమున పవిత్రభావము లుదయించును గాక !

చెల్లీ ! నీ యన్నను అల్పవచస్కునిగా తలంపకుము. వినుము. నీవు పలికినట్లు సంతోషనీ విద్య నాకు ప్రయోగ కాల మన నిష్ఫలమే యగును గాక. కాని నాచే నుపదేశమును పొందినవారికి మాత్రము ప్రయోగ కాలమున ఆమోఘమై సఫలమగును గాక.

నీతి శాస్త్రాచార్య తనయా ! కామాతురవై యిట్లు నీతి బాహ్యమైన పనికి వూనితివి కావున బ్రాహ్మణుడు నిన్ను వివాహ మాడకుండును గాక.

(అనుచు కచుడు నిష్క్రమింపబోవును. ఇంతలో శుక్రుడు తెరలోనుండి బయటకు వచ్చును.)

క : (శుక్రునిఁ గాంచి సంభ్రమముతో) ఆచార్యదేవులకు నమ స్కారములు.

శు : (వార్సల్యముతో) కుమారా ! ఆశీర్వాదములు. ఆమోఘ సంతోషనీ విద్యాశోభితుండ వగు నీ ప్రమాణ మార్గములు మరల రాక్షస దూషితములు కావు కదా యని శంకించి దివ్య దృష్టిచే జరిగినదంతయు చూచుచు వింటిని. బృహస్పతి తనయా ! నీ ధర్మనిష్ఠ ప్రశంసనీయము. అది సర్వ విద్యార్థులకు ఆదర్శప్రాయమై ఆచంద్రతారార్కము వెలయును గాక.

నీతి బాహ్యమయిన దేవయాని ప్రవర్తనకు నీవిచ్చిన కాపము సముచితమే. పుత్రా ! ఇంక నీ మార్గములు శుభప్రదములు కాగలవు. నుఖముగా దేవలోకమునకు పొమ్ము.

క : (వినయ వినమితగాత్రుడై) ఆచార్యదేవా ! కృతజ్ఞుడను. మీ కివే నా సహస్రాభివందనములు.

శ్లో॥ గురుర్బ్రహ్మ గురు రిష్టః గురు ద్వేష్ మహేశ్వరః

గురుస్సాక్షాత్ పరం బ్రహ్మ తస్మై శ్రీ గురవే నమః.

శు : తథాస్తు (ఆకాశముపైకి చూచుచు) అదిగో దేవ విమానము. నీకై యరుదెంచుచున్నది. త్వరపడుము.

క : గురుదేవా ! ఇంక సెలవు. చెల్లీ ! దివికి పోవుచున్నాను. ప్రసన్నురాలవు కమ్ము.

(కచుడు నిష్క్రమించును)

తెరపడును.

జా న ప దు ల ప్ర ణ యం

— శ్రీ క. వి. రమణారావు ఎం. ఏ.

(గత సంచిక తరువాయి)

మలొక పడుచు ఈమెకు మొగుడింటి దగ్గరే ఉన్నాడు కాని పగలంతా కష్ట పడి పొలంపనిచేసి రావడంవల్ల రావడం తోనే పీకడాకా మెక్కి భంభకర్లుడి వారసు డయిపోతాడు. పాప మీమె ఏవో అసలుపెట్టుకుంది. కాని మొగుడో ఈలోకంలో రే డనే చెప్పాలి. అప్పు డామె ఏమంటుందో చూడండి :

‘ఓరి మొగుడా

ఒయ్యారి మొగుడా

నాయేలిపడ్డ

పాటుచూడు ||ఓరి మొగుడా||

నీవు దయగల

మొగుడైతే

నేను చిత్రమైన

చీరగట్టి

నేను రత్నమయిన

రయికతోడగి

కాలుకల్లుకు

కమతలాగున్నాను

మెట్టెటుకు

బొమ్మలాగున్నాను...

ఎన్నైనా చెప్పకోనీ...అతడు

లేస్తాడా ?

మరొక ప్రియు డేమంటున్నాడో చూడండి.

‘చింతాపశ్యనాన చింతారేకులదాన
చెంతాకూకుంటేను చింతలన్నీపోతాయె
‘సన్నా సన్నానిదాన సన్నాని

కురులదాన

... ..

ఎర్రయ్యెర్రానిదాన ఎత్తూ పిట్టాలదాన...

‘మొదలైన అంగాంగ వర్ణనలతో ప్రా రంభమై ఎలా ముగింపుచేస్తున్నాడో...

‘చక్కనిగుంటా ! సరసనుకూచుంటా
ఏతంటా లేకపోతే నాయుంటా రాయె’

అతనితో వచ్చేస్తే నేటి మీతాయి కొనిపెట్టి, అంతకంటే తీసి కబుర్లు చెబతూ సిత్రాలు నూపెడతాడట. అదీ ఆమె ఇష్టపడితేనే రమ్మంటున్నాడు. బలవంతం చేస్తే ప్రేమకు పొందలే నని ఆజానపద ప్రియుడికి తెలియదా ?

జానపదులు అలంకారాలు, ఆడంబ రాలపై మక్కువ చూపెట్టరు. వారు కృత్రిమమైన అలంకారాలు కొరకు. స్వాభావికమైన అందానికే ప్రాధాన్య మిస్తారు. సహజసిద్ధమైన అందము గల ప్రేయసి దొరికితే ఆమెను వదలనే వదల నంటున్నా డీ ప్రియుడు :

‘ఓచిన్నదానా విడువనే చెంగు

ఓచిన్నదానా వదలనే కొంగు ||ఓ||

బందారు చిన్నదాన బాబాబందూలదాన

బాబాబందూలమీద మోజేలలేదే ||ఓ||

గుంటూరుచిన్నదాన గుళ్ళపేరులదాన

గుళ్ళపేరులమీద కళ్ళుపోలేదే ||ఓ||

కాకినాడచిన్నదాన కాసులకంటెలదాన

కాసులకంటెలమీద కాంతేలలేదే ||ఓ||

నల్లానల్లనిదాన నడుమూసన్ననిదాన

తళుకూ సేపలమల్లె కలుకూ నూపులదానా నిన్నూనూ సేమనసు నిలువకున్నాదోలే||ఓ||

తనకు బాబాబందూలమీదగాని, గుళ్ళ పేరులమీద గాని, కాసులకంటెమీద గాని, అని ధరించిన వాళ్ళమీదగాని,

మోజులేదట నల్లదైనా నడుము సన్నగా వుండి తళుకసేపలమల్లె కలుకూ నూపు లంటే చాలట ఆమె చెంగు వదలడట.

ఒకామెను తన ప్రాణనాథుడుచూచి నవ్వాడట. ఎందుకో తెలుసా... ఆమె నల్లదనిఅట... గుగులో ఏముంది రంజు అంటూదీ సూదరి. అందుకు కొన్ని ఉపపత్తులు చూపిస్తుంది. అయినా అంద రిదీ ఒకటే గుచి కాదుగా...

‘నన్ను జూచి నవ్వబోకురో !

ఓ ప్రాణనాథా

నన్నుజూచి నవ్వబోకురో !

నల్లనల్లనిదాన నని నన్నుజూచి నవ్వబోకు న్నల్లరేడ దున్ని చల్లితే

తెల్లజొన్నలు పండలేదా’

నల్లరేడిభూమిలో తెల్లజొన్నలు బాగుగా పండుతాయి కదా ! కాబట్టి రంగుతో పనిలేదు. సరసంలో నీకు తక్కువకాను అంటుంది... ఈ పాట విన్న తరువాతకూడ నవ్వుతాడా ప్రాణ నాథుడు. అతని గురించి ఎంత చక్కని కమ్మని వంట చేసిందో.

‘బావ బావ సరసయ్యబావ

బాతుగుడ్డూ లాండేను బావ

బల్లమీద పెట్టేను బావ

ఊదకూడు వండేను

ఉట్టిమీద పెట్టేను

ఎండుగడ్డి కల్లకుబావ

ఎండలంట తిరగకు బావ...

ఊదకూడు, బాతుగుడ్డూలూ వండిం దట. ప్రియుడి ఆరోగ్యం బాగ్గుత్తగా చూసుకోమంటుంది. చెడు తిరుగుళ్ళు తిరగొద్దంటుంది.

తన బావ కష్టపడినందుకు ఒక మర దలు పిల్ల ఎంతగా బాధపడుతుందో చూడండి. పాప మీమె నెవరు ఓదార్చ గలరు.

‘శుక్రవారం సంతలోన

బావయ్యా! బావయ్యా!

చుట్టుమీద తొక్కినావు
నువు తొక్కినందుకేడలేదు.

నీకాలు బాధకేడ్చాను

ఆదివారం సంతలోన

అంబిఅంది గుడ్డినావు

నువ్వుగుడ్డినందుకేడ్చలేదు

నీగుత్తినాప్పికేడ్చాను

బుధవారం సంతలోన

బుగ్గలట్టుకు కరిసేవు

నువ్వుఃరిసినందుకేడలేదు

సీపంటి బాధకేడ్చేను.’

ఇచట ఈమె బాధకు కారణాలు...

ఎంతైనా జాణకదా!

ఇక ప్రసిద్ధిపొందిన జానపద - జంట
లను కొందరిని తెలుసుకుందాము. ‘వెం
కయ్య-చంద్రమ్మ’లు ఒక జంట. వీరు
ప్రేమకరుణల ప్రతిరూపాలు. వెంకయ్య
హరిజనాడు. చంద్రమ్మ కాపుపడుచు.
సంఘానికి భయపడి వీరి క్రణయసామ్రా
జ్యాన్ని గోదావరి ఒడ్డున స్థాపించు
కున్నారు. వెంకయ్య చంద్రమ్మకు అనేక
విధాలుగా నచ్చచెప్పి తనతో రా-
వద్దంటాడు.

‘మాలోట్టి పెళ్ళాడై మరియదపోతాది
మాట్లాడ- కూరకొవే చంద్రమ్మా’
అయినా వెంకయ్యమాటను విన నని

మొండికైతి

‘మంచిమనసైతేను మాలోడిమాటేల
కులమెన్ను- కొలేదురో వెంకయ్య...’
గుణమునే చూకానకో వెంకయ్య.’
మరిలా నచ్చచెప్ప ప్రయత్నిస్తున్నాడు
వెంకయ్య.

‘నిన్న పెళ్ళాడితే నిజవనీయరు నన్ను
కులము తక్కువనీ కొట్టవస్తుందారు.’
అబ్బే...! వెంకయ్యలేకుండా బ్రతకలే
నంటుంది.

‘చాటుచాటున మనముసరిసమాడుతుంటే

ఏసోరూ పొక్కుండదే చంద్రమ్మ

ఏసోరు పొక్కుండదే చంద్రమ్మ...’

అంటూ గోదావరి ఒడ్డున నాడునీ
సారు ఆప్రేమికులు. వివాహానికైతే కలం
గోత్రంగాని ప్రేమకి కాదుగా...!

‘ఇద్దరాముః లిసి ఏకముగ నంటేను, ఏడు
లోకాలు మనకాడనే ఉంటాయి.
ఎక్కడికికళ్ళవద్దే చంద్రమ్మ, ఎక్కడనే
ఉండి- పోదామే చంద్రమ్మ...’

అంటూ ఆంధ్రదేశపు నలుమూలల
అందరినోట వీరు జీవనం గావిస్తున్నారు.

‘కొయ్యోడు - చిట్టమ్మ’ మరోజంట.
వీళ్ళెప్పుడూ చీటికిమాటికి కొట్టుకొంటూ
తిట్టుకొంటూ వుంటారు. ఆక్షణమే తిట్టు
కుంటారు. ఆ మరుక్షణమే కలిసిపో-
తారు. ఇదీ వీళ్ళ వరస.

‘చీటికిమాటికి చిట్టమ్మ’టే
నువ్వు చీపురుదెబ్బలు తింటవురో రయ్యో
కొయ్యోడ!

మాటిమాటికి కొయ్యోడంటే
నువ్వు మడత తాపులు తింటావే లమ్మీ
చిట్టమ్మా’

ఎందుకోమరి ‘చిట్టమ్మ’ ‘కొయ్యోడు’
అని పిలిపించుకోడానికి జంట యిష్ట
పడదు. కొయ్యోడి కితరస్త్రీలతో సం
బంధ ముందికాబోలు... చిట్టమ్మ ఏమం
టుందో చూడండి.

‘వాడిపెళ్ళం నూరక త్తంటా
ఎదిగినపిల్లను యిట్లోబెట్టి
చిల్లరమాటలాడకురో రయ్యో
కొయ్యోడ...’

నిజంగా కొయ్యోడి కా అలవా
టుందో...’ లేక చిట్టమ్మ ఆతని మీద
అనుమానిపడుతుందో...!! ఎలా దెబ్బ
లాడుకున్నా చక్కనిజంట వీళ్ళు. దెబ్బ
లాడుకోవడం ప్రణయంలో ఒక సగదా
కదా !!

మరోజంట ‘నారాయణమ్మ-నాయుడు
బావ’ ఎందుకో నాయుడు బావ కీదేశం
పడలేదు. నారాయణమ్మతో రంగూన్
వెళ్ళిపోదామంటాడు. కాని నారాయ
ణమ్మ రంగూన్ వెళ్ళడానికి కిష్టపడదు.
ఈజంట తీరిది.

‘రంగ మెల్లిపోదామే నారాయణమ్మ
మోటారుబండెక్కి, వాటమూగ
దిరుగుదాము
నాటకాలకెల్దాము, బూటకా లివిగాదు
నీయిట్ట ముచ్చిపట్టు నే యెప్పుడుంటాను.
... ..

శుక్రవారంనాడు బయల్బెట్ట ఒడలో
పోదాం తయారుగుండు నీ వెళ్ళ నూడనట్టి
సోకులెన్నో చూపుతాను.’

శుక్రవారం లలాగే వెళ్ళిపోతు
న్నాయి. కాని నారాయణమ్మ కడలనే
లేదు. ఆంధ్రదేశముపై మక్కువ గలిది
నారాయణమ్మ. పరాయిదేశమంటే ఇద్ద
పడతాడునాయుడుబావ. కాని రంగూన్
వెళ్ళలేక పోయాడు నాయుడుబావ.
అవును మరి నారాయణమ్మను వదిలి తా
నెలా ఉండగలడు.

చెప్పుకొంటూపోతే జానపదుల శృం
గార మెంతైనా వుంది.

—...—

శి వ శం క రు లు - క వి ప్రి య

- శ్రీమతి క. వి. శ్రీరంగనాయకి, ఎం. ఏ.

నేటి సాహిత్యప్రపంచంలో శ్రీ శివ శంకరులను తెలియనివారు లేరు. వారి సాహిత్యాన్ని చవిచూచి ఆనందింపని కవికుమారులూ లేరు. బహుభాషా కోవిదులైన శ్రీశివశంకరులతోడి సంభాషణల వల్ల నూతనవిజ్ఞానదీప్తి ప్రసరించడం చాల మందికి తెల్సినవిషయం.

సవ్యకవితామృగానికి మార్గదర్శకులైన శ్రీశివశంకరులు మధురకావ్యాల నెన్నింటినో నిర్మించి కవితలో సవ్యతను చూపించారు. సర్వవిధ సాహితీ సమాచారమైన సాహితీ సమితి వారిసభాపతిత్వంలో సార్థకమై అనితర సాధ్యమైన కృషి చేసింది.

వారు సాహిత్యకాఖలన్నింటిలో తమ ఉపజ్ఞ ప్రదర్శించినా వారి కవిత్యంలో విశిష్టమైన ప్రత్యేకత ఉంది. కవితా విధానాల నెన్నింటినో వారవలంబించినా వాటి అన్నింటిలో వారిగేయపద్య నాటికలు విశిష్టా లయినాయి. అండ్లాదిభాషలలో పద్యనాటికలే ముఖ్యంగా ప్రాచీనులు వ్రాసినా ఆంధ్రభాషకు శ్రీశివశంకరులే మార్గదర్శకులు అనవచ్చు.

ఆపద్యనాటికల్లో కూడా 'కవిప్రియకు' మిక్కిలి గౌరవస్థానం ఉంది. దీని కథా వస్తువు ప్రసిద్ధమైన యామినీ బిల్వణుల ప్రేమగాథ అయినా కవులైన శ్రీశివశంకరులు దీనికి 'కవిప్రియ' అని నామకరణం చేయటంవల్ల వారి కీనాటికయందుగల విశేష

ప్రతిపత్తివ్యక్తమౌతోంది. అందును వారికి ముఖ్య మిత్రులు, సాహితీసమితి కార్యదర్శి, కుడిభుజంగా ఉన్న కవిప్రమాట్ నోరి నరసింహశాస్త్రిగారికి అంకితం ఇవ్వడంవల్ల దీనిపై వారికంత వృద్ధయాధికప్రీతి ఉందో తెలుస్తోంది కవికి దీనియందున్న అభిమానానికి ఇది సర్వవిధాలా పాత్రభూతమై ఉందని ఘంటాపథంగా నిశ్చయించవచ్చు. తరచుగా కవులు తండ్రిలవలెనే తమ బలహీన గ్రంథాలపై (పుత్రులపై) అభిమానం చూపటం లోకసిద్ధం. కానీ శ్రీశివశంకరులు సర్వధా తరచితరచి చూచికొని గుణదోష విచారణలో హృదయఫలకంపై ఒకపిడిపెట్టి చూచువారు కావున వీరు కేవల కవులే కాక విమర్శకులుకూడా అయిన కారణం వల్ల వీరికవితాఅభిమానం ఎచ్చటూ అపాత్రస్యస్తం కాలేదు.

'కవిప్రియ' నామకరణంలో ఒక విశేషం ఉంది. యామినీ కవిప్రియ. ఈ కవిప్రియ నాటక కవిప్రియ. శివశంకరుల రచనా విశిష్టత కవిప్రియ కనుకనే ఈ కృతి కీ. శే. నోరి కవిగారికి మరింత ప్రിയమైంది.

శివశంకరుల సాహితీని సమాలోచనం చేయగా ఈవిషయాలు సహృదయోల్లాసాన్ని కల్గిస్తాయి.

1. కాలగర్భంలో ప్రచ్ఛన్నమైయున్న మహాకవులయు విద్వాంసులయు చరిత్రలను మధురంగా చిత్రించటం.

2. సమయానుకూలంగా సర్వకాస్త్రానుభవాన్ని ప్రస్ఫుటంచేయటం.

3. ఆలంకారికలు వర్ణించిన, కావ్యా లకు ప్రాణభూతమైన, బౌద్ధికత్యాన్ని పరిపోషించడం.

4. మహాకవులకు లక్షణంగా చెప్పబడిన ప్రసన్న, మాధుర్య, సౌకుమార్యాలు పద్యరచనలో ఉండటం.

ఇవి బహుభాషా సాహితీ పరామర్శలచే సానలుదేరాయి. ఇన్నివిధాలైన సాహితీ ప్రక్రియలు శ్రీశివశంకరుల సాహితీ దర్శనాలనుండి సాక్షాత్కరిస్తున్నాయి. ఇట్టి రచనా పక్షత, ఇంతటి సాహితీ వైవిధ్యం అభూతపూర్వం అనవచ్చు.

ఈ కవిప్రియ పద్యనాటిక. పద్యం గద్యవలె ఆర్థస్ఫూర్తికలిగి, రసపరిపుష్టమై వెలయుట శ్రీశివశంకరుల శక్తికి నిదర్శనం.

సంస్కృత భాషలో బిల్వణ చరిత్ర సాహితీపరిచయం కలవారి కెల్లరకు సుపరిచితం. వెనుకటి సాహితీపరులకు బిల్వణ చరిత్రలోని పద్యా లే కొన్నియైనా కంఠస్థాలుగా నుండటం వారి సాహితీ ప్రకిర్షకు ప్రతి పాదకంగా భావింపబడేది ఇప్పుడు ఆసంప్రదాయం లుప్తమైందనవచ్చు. ఇక కథాపరిచయం.

సంస్కృత భాషలో ఉన్న బిల్వణ చరిత్ర అనే కావ్యాన్ని ఎవరు వ్రాసారో తెలియటంలేదు. తత్కర్త బిల్వణుడే అని కొందరంటున్నారు. కానీ నిజానికి బిల్వణుడు రచించినట్లు తోచటంలేదు. కథా విధానాన్నిబట్టి కానీ, రచనా సరణిని పట్టి కానీ, ప్రయోగ భాంశుధ్యాన్ని బట్టి కానీ బిల్వణచరిత్ర బిల్వణకవికృతంగా తోపదు.

ఆయన వేదం, వ్యాకరణం, మహా భాష్యం, అలంకారశాస్త్రం మొదలగు నవి వ్రాసిఉంటాడు.

బిల్వణచరిత్రలో “అద్యాపితం” అను మకుటం ల వసుతి తిలకవృత్తంలో ఏబది శ్లోకాలు నిబద్ధం అయ్యాయి. ఈపద్యా లకు ‘చారీ సుగత పంచాశికా’ అను పేరు ఉంది. ఇది లి కల్పనలు, భావాలు, శబ్ద ప్రయోగాలు బిల్వణుని అత్యంత సులభ అనుకుంటూ గా కానవచ్చుటచే ఆయన వ్రాసినట్లు భావించ వచ్చు “యస్యాః చోరః చివరనికురత్” అను ప్రశస్తి గల చోరశబ్ద వాచ్యుడగు కవి సంస్కృత వాఙ్మయంలో ఉన్నాడు. ప్రాచీనాంధ్ర ప్రబంధనిర్మాత లందరూ ఇతనిని సుకవి స్తుతిలో భేష్కొన్నారు.

సామాన్యంగా చోరుడనేపేరు ఎవ్వ రూ పెట్టుకోరు. ఒక్కొక్కప్పుడు లాంఛనంగాగాని ఓరుదుగాగాని తదాభాసం గాగాని కొన్ని పేర్లు కవులకు కవయిత్రు లకు అంటుకొని ఉన్నాయి. ఉదాహరణార్థం. 1 దీపశిఖాకాళిదాసు 2 చిత్ర భాగవి 3. ఘంటామాఘను 4 తురంగ బాణుడు. 5 కర్ణికామంఖుడు 6 వక్షి స్థల దీక్షితులు 7 రండానందకవి 8 నిద్రా దరిప్రకవి 9 జఘనచపల 10 వికటనితం బ. ఇత్యాది లాంఛననామాలు లగానై యున్నాయి. అట్లే చోరకవి పేరేదియై నా ‘చారీసుగత పంచాశిక’ రచించుటచే చోర శబ్ద మాయానికి యాభామైనట్లుగా తోస్తోంది. మెత్తంమీద బిల్వణచరిత్ర అరుకులకులుగా కనబడతోంది.

తాను రచించిన ‘విక్రమాంకదేవచరి త్ర’లో బిల్వణుడు నిజవృత్తాంతాన్ని నిబ

ద్ధం చేశాడు. దానికి ఇందులో బిల్వణు నకు జరిగినట్లు వర్ణింపబడ్డ విషయాలకీ సంబంధంలేదు. కాక్తివృత్తైన ఈతడు బహురాజస్థానాలలో కొంత కాలంఉండి గౌరవాలు పొందాడు. కుంతల ప్రభువు దగ్గరున్నపుడు ఏదో చిక్కు వచ్చెనని కొంద రైతిహాసికు లంటున్నారు.

“సర్వస్వం గృహవర్తి కుంతలపతిః
గృహోతు తిస్యే పునః
భాండాగార మఖండ మేవ హృదయే
జాగర్తి సారస్వతమ్ ॥

రేక్షుదాః త్యజత ప్రమాద మచిరాత్
..... మన్మందిరం
హేలాంకోళిత కర్ణ తాళకరటి
స్కంధాధి యాథాశ్చియమ్ ॥

ఈపద్యంవల్ల ఆయన కేవలశ్రమకారి నట్లు మళ్ళీ తన్ని వారణ మైనట్లు ఉహించ వచ్చు. ఇంత మాత్రంచే బిల్వణకవికి బిల్వణచరిత్రలో జరిగిన ఘటన సంభవించిందని చెప్పటానికి వీలులేదు విక్రమాంకదేవ ప్రభువువల్ల ఈకవికి నీలచ్ఛత్రం, గజఘటలో స్థానం ప్రాప్తించినట్లు స్పష్టపడుతోంది.

బిల్వణుడు చాలా చక్కనివాడు. పై చెప్పిన పదునెనిమిదవ సర్గలోతాను కాంచనద్యుతికలవాడనీ, తనదేహం సుందరం అనీ వర్ణించుకొన్నాడు. సుందరాకారం కలవారు, వాక్ప్రభవం కలవారు, జన రంజకులనగు కవులకు కామినీ సమాగమం గాక ప్రసిద్ధు. అట్లే బిల్వణకవి ఉదంతాన్ని అనుభూతికంగా తెలిసికొన్న ఒకానొక రచయిత ఏతక్కడికి రాజకన్యాసాంగత్యం కుదకు వివాహం కూడా కల్పించాడు.

బహు గ్రంథ పరిశోధనంవల్ల బిల్వణున కిట్టి ఘటన అసాధారణమని తోచినా కవిప్రియకారులు అశీకవృత్తాంతాన్నే ఆశ్రయించి ఈనాటికను ఏలరచించారా? అని యోచించాను. ఈశివశంకరులకు స్వశిష్యుడంగా వితిహాసిక రచనలపై ఆదృతి మెండు. కానీ “అశంఖో విశేష ప్రచారం కలి, ప్రాచీన పండితాదరణం సత్యంగా సంఘటింపజరిగిన సన్నివేశాన్ని కావ్యవస్తువుగా స్వీకరింపవచ్చు” అను సనాతనవిషయాన్ని వీరు అనుసరించారు. సారంగధరచరిత్ర, యుగంధరచరిత్ర, జయగళపోయినా నాటకాలుగా కవులు రచించారు. వస్తువు మనోహరంగా ఉండటంచేత దీని నిట్లే పరిగ్రహించి ఉంటారు. ధనంజయుమతింగా ఇది ఉంది.

రమ్యంబగుస్పిత ముదార మధాపి నీచ ముక్తప్రసాది గహనం వికృతం చ వస్తు! యవ్య ప్యకస్తు కవి భావుక భావ్యమానం తన్నాస్తి యన్న రసభావ ముపైతి లోకే॥

బిల్వణచరిత్రఅన్న పేరు సరసంగాలేదు. వస్తువును బహువిధాలుగా శరీరించి నాయిక కవికి ప్రియురాలుగా ఉండదగిన దగుటచేత ‘కవిప్రియ’ అని నామకరణం చేసినట్లు భావింపవచ్చు.

బిల్వణ చరిత్రలోని పాత్రలకీ ఇందలి పాత్రలకీ నామగ్రహణంలోనూ, ప్రవర్తనంలోనూ, వ్యత్యాసం ఉంది. కుదనాభిరాముడనటానికి మదన భూపతి యనీ, పూర్ణలిలకకు యామినీదేవి యనీ చేసిన మార్పు కొంత ఉచితంగా ఉంది. కొటి పాలుడు కొత్తలువంటివాడు.

బిల్వణ చరిత్రలో రాజు మదనాభి రాముడు. ఇది నామవాచకంగా స్ఫురిం పడు. మదనునివలె అభిరాముడు. ఈ వ్యుత్పత్త్యర్థంలో మదనాభిరాము డైన భూపతి మరియొకడు స్ఫురిస్తాడు. మనన అభిరామ ఈ విశేషం ఉదాత్తమైన ఆర్థ విశేషాన్ని స్తోంది. కావున అందు విశేష గణంచే రాజు చెప్పబడుతున్నాడు. ఇచట మద-భూపతిగా పరిష్కృతుడైన రాజు రాజైనాడు. ఈ పరిష్కారం మూలకర్త సాధించిన అర్థంకం పెప్పటమై ఆరాజునే సాధించింది.

‘యామినీ పూర్ణతిలక’ ఈవిధమైన నామకరణం ఏనాడెట్లు వ్యవహారానికి వచ్చిందో భోగస్త్రీ వ్యవహారాన రూఢమైంది. నుకీలయు అభిజాత్యవతియు నగు నాయిక నామశ్రవణంవల్ల ఈలోక వ్యవహారం స్ఫురింపటండా ఉంటానికై యామినీదేవి యని పరిష్కారం సముచితంగాఉంది. బిల్వణుని హృదయం కూడా నాయికను యామిని యనియే పిలిచింది.

యామినీ కామినీ కర్ణకుండలం చంద్ర మండలం. పూర్ణతిలక అనలేక విడువ లేదు. యామినికి కార్యరియని అర్థవ్య యాన్ని సంఘటించాడు. అంతలి ఒడు పుగ్ని తెలుసుకొన్న కవిప్రియకర్త కూడ యామిని యామినీదేవియన్నాడు. ఈవిధాలైన మార్పులవలన కథకుకొత్త సొగసు సమకూరింది.

సంస్కృత బిల్వణ చరిత్రలో రాజు తనకుమార్తెను సాహిత్య కవిత్వం అలవరచటానికి ఉర్రప్రకావా అని సవ స్థులతో పల్లగా వారు బిల్వణునిని నూచించారు. అపేరు నేనెన్నమా వివరే దని రాజుపల్కగా మన నగరంగానే ఉన్నాడు ఆరిలేనవాడు అనివాసు వివ రించారు. ప్రత్యక్షంగా హతాను చెప్ప

నపుడు మనశ్చాంచల్యం కలుగటండా ఉండటానికి రాజు ఉపాయం పన్ని యామినికి శ్వేత కృష్ణవ్యాధి కల దని బిల్వణుని, బిల్వణుడు జాత్యంధుడని యామినికి చెప్పాడు. ఇట్టివారు అన్యోన్య దర్శనాన్ని నిషేధించు వారటం వల్ల కాండపటానికి (తెర) అవకాశం కలి గింది. కల్పితమైన అటంకం ఎంతకాలం నిలుస్తుంది?

ఒకరేయి కవి చంద్రుని వర్ణిస్తున్నాడు. అద్భుతాలైన ఆపద్యాల నాలకంని రాజు కుమారి కుతూహలంతో కాండపటం తొలగించి చూచింది. పరవశయై మూర్ఛ చెందింది కవికూడ ఆమెనుచూచి పర వకుడైనాడు. కొంతకాలాని కల్లో ఈ వార్త తెలియగానే మహారాజు కోపా ద్విప్రుడై సభలో అభియోగం తెచ్చి పెద్దలు వద్దన్నా కవికి శూలారోపశిక్ష విధించాడు. కోటిపాలుడు కవిని వధ్య స్థానానికి తోడనే కొనిపోయినాడు. కవి మరణశిక్ష తప్పించు కొనటానికై యోచనచేసి, ఈపద్యాన్ని ప్రభువుకు పంపాడు.

భట్టి ర్నప్టః భారణియోఽపి నప్టః
భిక్షు ర్నప్టః భీమనీనోఽపి నప్టః॥
భృక్కుండోహం భూపతి స్త్వం హి
రాజన్
బద్ధావశ్యాం అంతక స్సన్నివిప్టః ॥

ఇందులో భృక్కుండు డనేది బిల్వ ణునికి మారుపేరట. రాజీ పద్యాన్ని చదివి, భయక్రస్తుడైన కవిని తుమించి ఇంటికి రప్పించి పుత్రిక నిచ్చి పెండ్లి చేశాడు.

ఈకథలో కొన్నిచిక్కులున్నాయి. వాటిని సవరింప చేయవలది నేటి అభి రుచుల కనుకూలంగా శ్రీ శివశంకరులు కొన్నిమార్పులు చేశారు. వీరి యితివృ త్తంలో కాండపటం లేదు. ప్రభువులకు

వారిరువురిపై సంశయమూలేను. ప్రథమ రంగానికి పూర్వమే యామినికి బిల్వణుని యందు అనురాగం అతగ్రతమై ఉంది నాయకుడు ధీరుడు. సిబ్బంతో ప్రవర్తించాడు. యామిని నిజానురాగాన్ని వ్యక్తం చేసినపుడు మృదువుగా మందలించాడు. వెనుకకు త్రిప్ప ప్రయత్నించాడు కాని అనురాగవాహిని ఆవధులుదాటి, వెలుగులైనపుడు రక్తి రమణీయంగా అందు కొన్నాడు వివాహప్రస్తావన జరగింది చివ రకు మననభూపతికి సక్రమ మార్గాన గుహిత కృతాంతం చెవిని బడింది. రా సరసుడు యోగ్యుడు అయినను ఆకస్మికై క్రోధావేశాన కవికి శూలారోపణ శిక్ష విధించాడు. దుర్గప్రాకారంలోనే నిజ సాధంపై గీవంనుండి తాను కన్నులారా చూచుట కేర్పాటుచేశాడు. అంతలో కవి నిగ్గోషి అనీ అనురాగభరితు డనీ తన పుత్రికకై ప్రాణాలను కూడా ఆమోద పూర్వకంగా అర్పింపకలడనీ తెలిసికొని రాజు తుమించి సగౌరవంగా రావించాడు.

తరువాత వివాహం జరిగినట్లు సహృదయ సంభావనం.

ఇట్టి మార్పులవలన కథలో రామణీయ కత ప్రవృద్ధమైంది. లోకధర్మానికి మన స్తత్త్వకాస్తానికి అవిరుద్ధంగా సమస్తం నడిచింది.

బిల్వణచరిత్ర ననేకులు నాటకాలుగా రచించారు. కాని యీవిధంగా రసోచిత కల్పవలతో నిర్వహించినవారులేరు. ఈ కవిప్రియ నాటిక మిక్కిలి విశిష్టం. లోకోత్తరం.

ఇక కవిప్రియ నాటికలో ప్రథమ రంగాన్ని పరిశీలిద్దాం.

(స శేషం)

* వార్షిక సంచిక *

నవంబరు 1 వ తేదీని వెలువడే సమాలోచన సంచిక ప్రత్యేక రచనలతో వార్షిక సంచికగా వెలువడును. రచయితలు సహృదయతతో సహకరింపఁ గోరిక.

వార్షిక సంచిక విడిప్రతి మూల్యము రు. 1-50 ఉండును.

* చదువులు కు *

పరిస్థితుల ప్రాబల్యంవల్ల సమాలోచన సంవత్సర చందా రు. 12-00 లకు, విడిసంచిక వేల 60 పైసలకు నవంబరు 1 నుండి హెచ్చింపవలసి యుండును. నవంబరు 1 లోగా చందాదార్లుగా చేరిన వారికి పూర్వపు 10 రు॥ లకే వారి చందా పూర్తి అయ్యేవరకు పంపబడును.

* గమనిక *

1 వ సంపుటము వాల్యూములు అయిపోయినవి. రెండవ సంపుటము కొలది ప్రతులు ఉన్నవి. నవంబరు 1 తరువాత మూడవ సంపుటము హాఫ్ క్యాలికో బైండుతో స్వల్పయి చేయబడును. పోస్టేజీతో సహా వాల్యూము వెల రు. 20 లు ఎం. ఓ. చేయవలయును. వి. పి. పద్ధతి లేదు.

— సంపాదకుడు

అడసు :—

సంపాదకుడు, జులై సునీతారామశాస్త్రి,

రిటైర్డ్ తెలుగు లెక్చరరు, వి. టి. జి. కాలేజీ,

6-8-7, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజనగర్), రాజమండ్రి-1.

* వార్షిక సంచిక *

నవంబరు 1 వ తేదీని వెలువడే సమాలోచన సంచిక ప్రత్యేక రచనలతో వార్షిక సంచికగా వెలువడును. రచయితలు సహృదయతతో సహకరింపఁ గోరిక.

వార్షిక సంచిక విడిప్రతి మూల్యము రు. 1-50 ఉండును.

* చదువరులకు *

పరిస్థితుల ప్రాబల్యంవల్ల సమాలోచన సంవత్సర చందా రు. 12-00 లకు, విడిసంచిక పొల 60 పైసలకు నవంబరు 1 చేరిన వారికి పూర్వపు 10 రు॥ e

2284

* గమనిక *

1 వ సంపుటము వాల్క్యాములు అయిపోయినవి. రెండవ సంపుటము కొలది ప్రతులు ఉన్నవి. నవంబరు 1 తరువాత మూడవ సంపుటము హాఫ్ క్యాలికో బైండుతో సప్లయ చేయబడును. పోస్టేజీతో సహా వాల్క్యాము వెల రు. 20 లు ఎం. ఒ. చేయవలయును. వి. పి. పద్ధతి లేదు.

— సంపాదకుడు

అడ్రసు :—

సంపాదకుడు, బులుసు సీతారామశాస్త్రి,

8-బైడ్ల తెలుగు రెక్కరడ, వి. టి. డి. కాలనీ,

6-8-7, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజనగర్), రాజమండ్రి-1.

సాహిత్యం

భారతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బిల్లుసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 3

రాజమహేంద్రవరము 16-10-1980

సంచిక 24

—* ఈ సంచికలో *—

- 1) కృష్ణశాస్త్రి భావ (నా) శిల్పము.
- 2) శివశంకరులు - కవిప్రియ.
- 3) మత్తకోకిల (గేయ), తెలుగు వెలుగు (పద్య)
- 4) ప్రేమ్చంద్ 'గోదాన్'.
- 5) మార్పు - తీర్పు (పద్య)
- 6) అన్నమయ్య సంకీర్తనములు - శృంగార రసపోషణము.
- 7) 'అభినవ రామకృష్ణ' అద్దేపల్లివారి కవితాహాసము 'ఋతుహాసము'.
- 8) 'చాణక్య నీతిదర్పణము'.
- 9) మా (నవ) లీల. (పద్య)

1—11—1980 వార్షిక సంచికలో సాహిత్య సృష్టి ప్రేరణ, నష్టరామరూపకములు, సారంగధరుని కథ - ఒక పరిశీలన, వద్యం విలువ, ఆంధ్రసాహిత్యము-హాస్యరసము, వసుచరిత్ర నాటకీయత, భైరవుని కవితాకళ, అవరగారము సంగమేశ్వరశాస్త్రి, కాలిదాసు వర్ణనాపై చిత్రి, కవుల కలాలలో కలహాస మొదలగునవి ఉంటాయి.

—* 1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును *—

చందా :

సంవత్సరమునకు రూ. 12—00.

అర్థ సంవత్సరమునకు రూ. 6—00.

విడితె 60 పై

వార్షిక సంచిక రూ 1-50